

Socrates
Grundtvig

SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ
dyslexie, dysgrafie, dysortografie

DyPaTeC

Dyslexia - Parents' and Teachers' Collaboration

Poděkování

Instituce, která projekt DYPATEC iniciovala, je „Pädagogische Akademie des Bundes in der Steiermark“, Hasnerplatz 12, Graz, Austria. V průběhu prvních dvou let byla koordinátorkou projektu Mgr. H. Posch, Graz. Ve třetím roce projektu převzal roli koordinátora R. Claes z Lucemburska. V zastoupení celého autorského týmu jsou oba koordinátoři zodpovědní za zpracování i tisk předkládané příručky.

Tato publikace jako celek i všechny její části jsou chráněny copyrightem. Evropská komise není zodpovědná za obsah Příručky pro rodiče. Tato publikace není na prodej, neboť je součástí práce vyžádané Evropskou Unií. Dotisk a/nebo jiná forma vydání Příručky pro rodiče či jejích částí je možná pouze na základě získání písemného souhlasu H. Posch či R. Claese (editorů příručky).

Design přebalu knihy © Patrick Pax (email: pcpax@pt.lu) – Lucembursko.

Překlad české verze Příručky pro rodiče: O. Pacholík.
Odborná korektura českého překladu a vypracování částí textu specifických pro český jazyk a Českou republiku: M. Černá, H. Nováková, I. Strnadová.

2. vydání (červen 2007)

Printed by OIL (European Commission) Luxembourg - June 2007.

ISBN 978-80-7290-308-5

OBSAH

0. ÚVOD	5
---------	---

1. CO JE TO VLASTNĚ SPECIFICKÁ PORUCHA UČENÍ /dyslexie,dysortografie,dysgrafie,dyskalkulie/?	7
---	---

2. VČASNÉ ROZPOZNÁNÍ A PREVENCE SPU	13
-------------------------------------	----

3. ROZVOJ ŘEČI	17
----------------	----

4. RODINNÉ POMĚRY A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	25
--	----

5. SPOLUPRÁCE RODIČŮ A ŠKOLY	33
------------------------------	----

6. CO MŮŽE DÍTĚTI S SPU VE ŠKOLE POMOCI?	39
--	----

7. MOTIVACE A SEBEÚCTA	47
------------------------	----

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ	55
------------------------	----

9. PRÁCE DOMA	65
---------------	----

10. VYUŽITÍ POČÍTAČŮ	91
----------------------	----

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ	97
-------------------------	----

12. KDYŽ SKONČÍ POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA	109
---	-----

13. DYSKALKULIE	113
-----------------	-----

14. PRÁVA DĚTÍ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ (SPU)	119
--	-----

PŘÍLOHY

Projevy specifických poruch učení u dětí ve školním a domácím prostředí	123
Situace rodin dětí s SPU v České republice	131
Literatura	145
Seznam autorů	

0. ÚVOD

Do rukou se vám dostává kompletní příručka zabývající se potížemi při čtení, psaní a počítání. Je určena nejen rodičům, ale také učitelům žáků a odborné veřejnosti. Vhodné je její využití při poradenství rodičům.

Obsah příručky vybrali a zpracovali odborníci věnující se dané oblasti a rodiče. Jedná se např. o následující témata:

- problémy, s kterými se děti se specifickými poruchami učení (SPU) setkávají doma a ve škole;
- typy, jak dětem s SPU pomáhat při výuce čtení a psaní v jejich mateřském jazyce i při výuce cizích jazyků atd.;
- k příručce lze zakoupit DVD s praktickým cvičením pro rodiče s dětmi.

Příručka je v současné době k dostání v osmi jazykových verzích. Ve spolupráci s rodiči, jichž se problematika týká, ji zpracovali odborníci z řady zemí (zdravotníci, pracovníci, psychologové, jazykovědci a speciální pedagogové). Seznamy doporučené literatury, dalších materiálů a kontaktů jsou zpracovány pro každou jednotlivou jazykovou mutaci zvlášť.

Všichni autoři této příručky se cítí vázáni Úmluvou o právech dítěte OSN z roku 1989. Tato Úmluva, mimo jiné, uvádí, že

- Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání (viz článek 28 Úmluvy)
- Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k:
 - a) rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání, rozumových a fyzických schopností v co nejširším objemu ... (viz článek 29 Úmluvy)

(<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>)

Tým projektu EU DYPATEC (Sokrates/Grundtvig2) podporovaného
Evropskou komisí

Červenec 2007

**SPECIFICKÉ
PORUCHY
UČENÍ /SPU/:**
**DYSLEXIE
DYSORTOGRAFIE
DYSGRAFIE...**

**Příručka pro
rodiče, učitele
a odbornou
veřejnost**

**Obsah vybrali
rodiče, učitelé
a další
odborníci**

**Existuje
v angličtině,
němčině,
češtině,
polštině,
francouzštině,
turečtině,
maltštině,
litevštině**

Práva dětí

Trpím dyslexií ...

Nikdy jsem nebyl žádné problematické dítě. Všechno začalo, když jsem přišel do školy. Zjistil jsem totiž, že číst jsem se učil mnohem pomaleji než moji spolužáci. Začal jsem se proto vyhýbat knížkám. Rukopis jsem měl děsný, ať jsem se snažil sebevíc. Opisování z tabule mi trvalo celou věčnost a nikdy jsem to nezvládnul bez chyby. A pravopis? To byla a je moje noční můra.

Ve školní tašce jsem měl vždycky hrozný nepořádek. A než jsem něco našel, no to byla doba!

Ve třídě mě šikanovali. Možná proto, že jsem nebyl dost dobrý. Pokynům učitele jsem ale často nerozuměl a styděl jsem se zeptat, abych zase nebyl hloupější než ostatní. Rychle jsem ztrácel pozornost a školu jsem nesnášel. Někteří učitelé se „šťourali“ v maličkostech a dávali mě za příklad lenocha a pitomce.

Na hřišti mě ale ostatní respektovali a rychle jsem se stal vůdcem svých vrstevníků. Rodiče rozčilovalo, že školu nezvládám, zvláště když obě moje starší sestry byly nejlepší ve svých třídách. Na gymnáziu jsem sice odmaturoval, ale chybělo mně sebevědomí a z budoucnosti jsem měl strach.

Pak jsem potkal nejlepšího kamaráda, který mi vysvětlil, co je to specifická porucha učení (SPU). Pomohlo mi to pochopit podstatu mých potíží. Jinak nevím, nevím, co by se mnou bylo. Nakonec jsem úspěšně vystudoval informatiku a dneska mám svůj vlastní prosperující podnik.

To, že jsem dyslektik, mně dneska vůbec nevadí. Kdyby však rodiče i učitelé měli víc informací o SPU, mohl jsem si ve škole ušetřit spoustu utrpení.

Jan

DYSLEXIE a další poruchy učení

NEVZDÁVEJ
TO!

NADĚJE
UMÍRÁ
POSLEDNÍ!

POPIS specifických poruch učení (SPU)

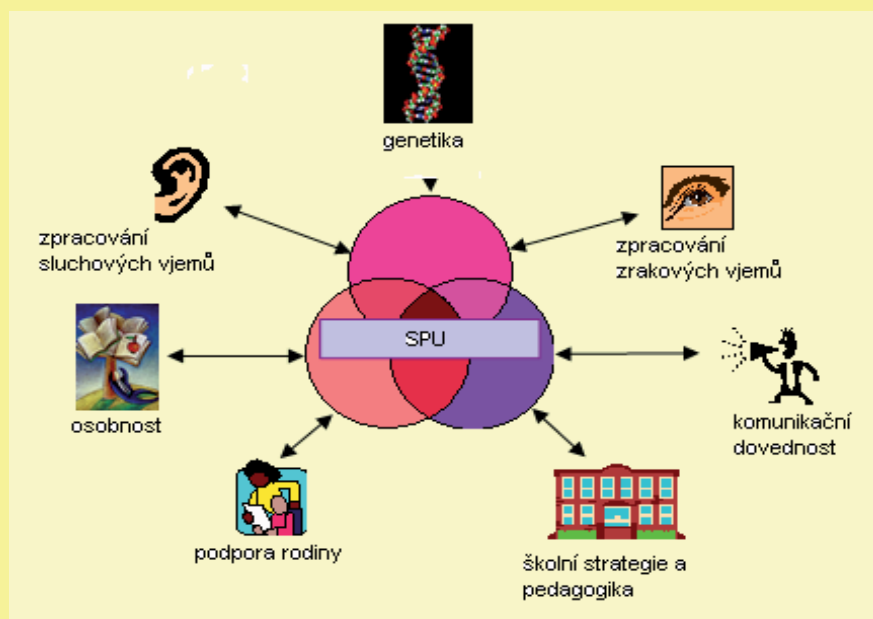
Termín specifické poruchy učení označuje potíže při čtení, psaní a počítání. Většinou se jedná o následující problémy:

- rozpoznávání slov při čtení a psaní;
- pochopení postupných instrukcí;
- poznávání písmen ve slovech, slov ve větách, vět v textu;
- poznávání, resp. zpracování sluchových a zrakových vjemů a jejich pochopení
- potíže s pravopisem a gramatikou;
- organizace činností (při učení, rozvržení času);
- další potíže (s motorikou, počítáním, psaním, udržením pozornosti atd.).

Dalšími důsledky obtíží mohou být sebepodceňování a nedostatečná motivace k učení.

Potíže při čtení a psaní mohou být kompenzovány tvůrčími schopnostmi nebo nadáním na techniku.

Faktory ovlivňující situaci dítěte s SPU jsou názorně zobrazeny na následujícím obrázku. Jedná se o vzájemné působení genetických vloh, potíží při zpracování zvukových či zrakových vjemů, prostředí dítěte (škola a rodina) (viz Reid 2005):

MOŽNÉ PŘÍČINY

GENETICKÉ VLOHY

„S tímhle problémem se v naší rodině potýkáme už léta.“

ZPRACOVÁNÍ ZVUKOVÝCH VJEMŮ

„Některé hlásky mi znějí stejně.“

ZPRACOVÁNÍ ZRAKOVÝCH VJEMŮ

„Některá písmena mi splývají.“

OSOBNOST

„Třídní klaun“

JAZYKOVÉ SYSTÉMY

„Můžu psát, jak to slyším?“

POMOC RODINY

„Dejte mi chvíli pokoj!“

ŠKOLA

„Mám přece taky talent!“

POZOR NA PRVOTNÍ PŘÍZNAKY!

MATEŘSKÁ ŠKOLA (3 – 5 let)

- potíže se zapamatováním zvuků, slov, písmen a rýmaček
- potíže se zapamatováním pořadí písmen/hlásek ve slově, slov ve větě, několika pokynů apod.
- potíže s krátkodobou pamětí
- vzájemné zaměňování podobně znějících slov
- potíže při obkreslování a v omalovánkách
- v rodině se vyskytly případy dyslexie, dysortografie, dysgrafie
- pomalá reakce v některých případech (slovní hříčky, hry s písmeny ...)

PRVNÍ STUPEŇ (6 – 10 let)

- potíže se slovy, písmeny, hláskami na podkladě nerozvinutého zrakového a sluchového vnímání (např. záměna podobných písmen, vynechávání slabik, potíže při dělení slov na slabiky a hlásky, obtížné rozlišování podobných tvarů atd.)
- potíže se čtením a pravopisem
- potíže při přijetí a plnění pokynů
- potíže s organizací každodenního programu
- problémy s chováním a nechuť chodit do školy

DRUHÝ STUPEŇ (11 – 15 let)

- potíže s dodržováním pořadí hlásek a písmen při čtení a psaní
- potíže při písemných pracích a domácích úkolech (pracuje pomalu)
- možné potíže při kontaktech s okolím
- frustrace a rezignace vedoucí k chození za školu a k depresivním stavům

POZDĚJI – střední škola, univerzita, zaměstnání

- kompenzace obtíží
- vyhýbání se čtení a psaní
- nízká sebedůvěra (v závislosti na zkušenostech ze školy)
- problémy s organizací činností (technická podpora – např. počítač)
- volba zaměstnání, kde není nutno psát apod.

PROJEVY SPU

MATEŘSKÁ ŠKOLA

PRVNÍ STUPEŇ

DRUHÝ STUPEŇ

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

2. VČASNÉ ROZPOZNÁNÍ A PREVENCE SPU

Včasné rozpoznání potíží se čtením a psaním

Potíže při výuce čtení a psaní se vyskytují u dětí bez ohledu na zemi původu a jazyk. Děti z kulturních oblastí, kde se používá při psaní např. azbuka, mají obdobné potíže. Vzdělávací systémy jednotlivých zemí se však mohou odrážet ve školní úspěšnosti dítěte.

Vědci v posledních dvou desetiletích zjistili, že sledováním vývoje určitých schopností u pěti až šestiletých dětí lze předpovědět, zda budou mít potíže s psaním a pravopisem.

Možné „rizikové faktory“

Funkce	Zkouška
Vnímání fonologie	
• Rozpoznávání rýmů	Která slova se rýmují: pes-les-med?
• Hledání rýmů	Najdi slova, která se rýmují se slovem dům!
• Vnímání posloupnosti zvuků a slov	Vyjmenuj, jak jdou po sobě dny v týdnu, měsíce v roce!
• Rozpoznávání zvuků	Zní „klap“/„klep“ stejně? – Pokud ne, v čem je rozdíl?
• Vnímání pozice hlásek a slabik ve slovech	Která je první hláska ve slově matka?
• Vzájemné vztahy zvuků a písmen	Jak napíšeš „A“?
Vizuálně-prostorové funkce	
• Rozpoznávání písmen	Jaká písmeno nebo číslice jsou napsána na autobusu, tramvaji?
• Rozlišování podobných písmen	Jsou následující písmena stejná nebo se liší m-n, j-t, p-b, d-q?
Motorika	
• Jemná motorika	Navlékneš rychle korálky?
• Koordinace pohybů	Pozorujte dítě při hraní!
• Rovnováha	Umíš stát na jedné noze?
Vizuálně-motorická koordinace	Obkreslíš postavičku?
Schopnost soustředění	Soustředí se dítě delší dobu na určitou úlohu?

Včasné pozorování výše uvedených funkcí a jejich diagnostika, především pak řečových schopností, může přispět ke zjištění, že dítě má sklony ke specifické poruše učení.

Včasné rozpoznání

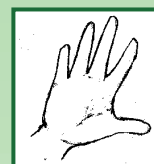
Vnímání zvuků

Vizuálně-
prostorová
orientace

Motorika

Schopnost
koncentrace

Spojení
fonologie,
vizuální
orientace
a motoriky

2. VČASNÉ ROZPOZNÁNÍ A PREVENCE SPU

Metody rozpoznávání

Tzv. screeningové testy vycházejí z poznatků o nejzávažnějších rizikových faktorech specifických poruch učení (SPU). Součástí těchto testů jsou především dotazníky a testy fonologických schopností. V předškolním věku tyto testy umožňují odhalit 70 – 80 % dětí, u nichž existuje riziko, že během školní docházky se u nich projeví SPU. Bohužel je stále velmi časté, že SPU jsou u dětí zjištěny až v průběhu školní docházky.

Pedagog v předškolním zařízení by měl mít na zřeteli oblasti, které mohou způsobit obtíže ve čtení, psaní a počítání.

Prevence

V posledních deseti letech se při prevenci poruch učení používaly především následující dva postupy:

- 1) Děti, u kterých se vyšetřením zjistilo zvýšené riziko, byly dány do skupiny, kde jim byla věnována zvláštní péče.
- 2) U všech dětí v mateřské škole se rozvíjely dovednosti, které jsou předpokladem pro čtení a psaní.

Zkušenosti z mnoha zemí ukazují, že druhý způsob je lepší. Tam, kde se dovednosti rozvíjejí u všech dětí, přetrvává vliv několikaměsíčního programu minimálně do 2. – 3. ročníku základní školy.

Navíc se tím předchází nevhodnému zařazení dětí, u nichž byly nesprávně vyhodnoceny rizikové faktory.

Ke zdokonalení prevence specifických poruch učení je nutný další výzkum.

Nejlepším způsobem, jak pomoci s výukou čtení a psaní, je rozvíjet všechny funkce, které jsou pro tyto činnosti potřebné!

Metody rozpoznávání

Dotazníky

Testy fonologické zdatnosti

Prevence

Cíl: zařazení všech dětí ve věku 3-6 let do programu včasné prevence

3. ROZVOJ ŘEČI

Základní řečové schopnosti:

Sluchové vnímání hlásek, slabik, slov a vět

R – Y – B – A → RY – BA → **Ryba** → Ryba je čerstvá.

Vnímání intonace

Učíš se? Uč se ! Učíš se dobře.

Různá intonace má odlišný význam! (Písemně vyjádřený interpunkcí.)

Porozumění slovům a větám

Kočka honí psa. Pes honí kočku.

Je nutné znát význam jednotlivých slov! Různé vzájemné postavení slov má odlišný význam!

Artikulace (výslovnost) hlásek a shluků hlásek

První pražská paroplavba. Sušené švestky.

Tvorba jednotlivých tvarů slov

les-lesník-polesí-lesnictví

rozum-rozumný-porozumění-rozumovat

krásný-krása-krasotinka-Krasomila

Pořádek slov ve větách

Máma nosí prstýnek.

Nosí máma prstýnek?

Kromě těchto základních jazykových dovedností máme i dovednosti další, které umožňují osvojení jazyka a zároveň ovlivňují vývoj řeči.

VNÍMÁNÍ

- hmatové vnímání

dotek, uchopení a rozpoznání věcí;

jak „cítit“ hlásky, např.: [m – p] (rty k sobě),

[1] (jazyk nahoru, dolu), ...

Vnímání a porozumění řeči

? !

Vlastní řeč (produkce)

Tvarosloví

Stavba vět

Slovní zásoba
Artikulace

3. ROZVOJ ŘEČI

Sluchové vnímání

- Odkud zvuk přichází?
- Pozornost a určení jednoho zvuku mezi mnoha (hudba v rozhlase, zpěv ptáků, řeč jiných osob, ...)
- Produkce slyšeného opakováním, vyprávěním nebo napsáním

Při výuce psaní je důležité, aby dítě rozpoznávalo a chápalo hlásky a slabiky tak, aby je bylo schopno reprodukovat jako písmena:

Rozdíly mezi hláskami

Les - pes; kaz - kal

- **Rozpoznávání hlásek**

Slyšíš ve slově kočka č ?

Je první hláska ve slově táta k?

Které hlásky slyšíš ve slově koza ?

- **Poznat ve slovech stejné hlásky**

Strom – stůl – sůl ; Husa – housle - houska

- **Poznat, která slova se rýmují**

Křičí – mlčí – utíká; náves – čáp - oves

- **Poznat, která slovo do skupiny nepatří**

Kruh – kůň – pes – kráva - Karel

- **Vzájemné nahrazování jednotlivých hlásek**

Plamen - pramen; postel – kostel

Dále zkusíme přidávání a ubírání hlásek ve slovech / kuk – kluk.../, slova s různou délkou samohlásek / car – cár.../, slova se stejným zněním a různým významem / kohoutek – kohoutek .../

Důležitým předpokladem pro osvojení řeči a následného písemného projevu je neporušený sluch. V případě potíží se sluchem je třeba dítě vyšetřit na oddělení ORL!

- Zrakové vnímání

- Rozpoznávání tvarů a jejich vzájemných rozdílů
- Prostorové vnímání, např. při rozlišování písmen:
p – b – d – q; m – n atd.

Důležitým předpokladem pro osvojení řeči a následného písemného projevu je neporušený zrak. V případě potíží se zrakem je třeba dítě vyšetřit u očního lékaře!

**Porozumění
mluvené řeči**

Vyprávění

**Osvojení psaní
na základě řeči**

**Cvičení na
rozpoznávání
hlásek**

**Přesnost – učení
písmenům**

**Rozpoznávání
písmen**

3. ROZVOJ ŘEČI

NÁSTROJE ŘEČI

Pro správnou výslovnost, tedy pro řeč i zřetelné čtení, jsou důležité rty, zuby, jazyk, čelisti, patro.

Jednotlivé hlásky jsou výsledkem různého vzájemného působení těchto artikulačních nástrojů.

Při jejich nesprávném postavení, nevhodné mezeře mezi čelistmi, zuby, rty a patrem nebo jejich vývojových vadách dochází k poruchám výslovnosti.

V případě potíží je nutné ortodontické vyšetření a léčba!

„Chyby“ dětí při vyslovování hlásek, jako např. vynechávání, zjednodušování ve slovech, jejich vzájemné nahrazování apod., jsou zpočátku běžné.

Příklady: místo mrak - mak, místo kočka – koča, první - plvní atd.

Objevují-li se však tyto „chyby“ i po čtvrtém roce věku dítěte (u některých vad později), je nutno vyhledat specialistu - logopeda!

MOTORIKA

Funkční motorické schopnosti mají velký význam jak pro řeč, tak pro psaní.

Správná tvorba hlásek je podmíněna tzv. jemnou motorikou. Ta je nezbytná i pro spojení vyslovovaného s odpovídající gestikulací a mimikou.

Jemná motorika je důležitá i pro úhledné psaní. Při dysfunkcích dochází k potížím při psaní.

Neporušená jemná motorika je potřebná i pro jiné každodenní činnosti, např. zavazování tkaniček u bot. Pokud se v těchto oblastech vyskytují větší potíže, doporučuje se vyhledat radu odborníka (fyzioterapeuta, ergoterapeuta).

Artikulace

Poruchy řeči

**Pozor!
Nutno sledovat**

**Výslovnost
hlásek**

**Artikulační
neobratnost**

**Jemná motorika
Gestikulace a
mimika**

Potíže s psaním

3. ROZVOJ ŘEČI

Na co je třeba dávat pozor v oblasti řečových schopností:

Řeč a navazující schopnost napsat vyslovené jsou velmi složité činnosti. Pokud rodinní příslušníci dodržují určité zásady, mohou dítěti vcelku snadno pomoci:

- Mluvte s dítětem co nejvíc!
- Matka by měla s dítětem hovořit již v období těhotenství (cca od 6tého měsíce).
- Později je třeba s dítětem společně prohlížet obrázkové knížky a u jednotlivých obrázků říkat názvy věcí a popisovat, co na obrázku vidíme!
- Je vhodné komentovat činnosti, které právě konáme
- Nechte dítě vyprávět a pozorně poslouvejte!
- Nechte dítěti vždy dostatek času, aby si samo opravilo své chyby - **nikdy** si z chyb dítěte nedělejte legraci, může to vést až k tomu, že dítě bude odmítat mluvit.
- Opakování vysloveného a učení se dětským **říkánkám a slovním hříčkám** podporuje vnímání a rozpoznávání hlásek, slabik a rýmů; to vše usnadňuje výuku psaní.
- Předčítejte dítěti z knížek – tím rozvíjíme slovní zásobu dítěte.

Základní pravidlo: denně je třeba s dítětem hovořit alespoň půl hodiny; přitom však nesmí být puštěná televize a ani jinak se dítě nesmí rozptylovat.

Hromadné sdělovací prostředky (televize, video) nejsou schopny nahradit komunikaci s dítětem!

**Komunikace
s dítětem**

**Prohlížení
obrázkových
knížek**

Poslech

**Postup při
chybách**

**Osvojování
slovní zásoby**

**Citlivost na řeč
- rýmy**

Předčítání

**Základní
pravidlo**

4. RODINNÉ POMĚRY A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Časté dotazy rodičů, když se u jejich dítěte objeví dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie

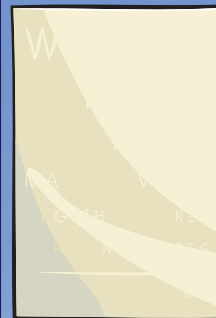
Kdo za to může?

- Za specifické poruchy učení (SPU) nikdo nemůže!
- Hledání viníka je sice normální, nikomu to ale nepomůže.
- SPU mohou být do značné míry podmíněny geneticky. Nevyhovující situace v rodině a poměry ve škole mohou jejich projevy zhoršit.
- Vždy by však mělo být provedeno lékařské vyšetření (oční, ORL, případně neurologické – k vyloučení smyslové nebo somatické vady).

Jsou pochybnosti o inteligenci našeho dítěte opodstatněné?

Nezúčastněné osoby chtějí často pomoci. Přitom však poukazují na to, že dítě nesplňuje požadavky školy. Ve skutečnosti to však nebylo zjištěno.

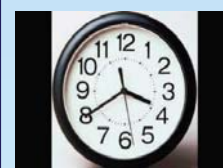
- Specifické poruchy učení nemají nic společného s nižší inteligencí. Dítě může mít totiž v jiných oblastech mimořádné nadání.
- Dítě je nutno respektovat jako osobnost a brát je takové, jaké je, a to i přes závažné potíže.

**Nedávat
nikomu vinu**

**Důvěřovat
schopnostem
dítěte**

4. RODINNÉ POMĚRY A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Jak můžeme dítěti pomoci?

- Dítě je nutno opatrně informovat o možných potížích a také musí vědět, že může vždy spoléhat na pochopení a podporu svých rodičů.
- Domov musí být místem, kde se dítě cítí v bezpečí (např. není vhodné dítě hned po příchodu domu uvítat slovy: „Tak co bylo ve škole?“).
- Každodenní život doma musí být co nejsnazší: Základem je pravidelnost! Pomozte dítěti s organizací jeho času a činností. Úkoly musí být podrobně a přesně vysvětleny!
- Sebevědomí dítěte posílíte častou pochvalou. Zde je vhodné je dávat dítěti pravidelné drobné úkoly, které může dobře splnit.
- Naučte dítě přijímat odpovědnost za zvládnutelné úkoly.

Číst se dítě naučí jen tehdy, bude-li číst, samozřejmě s ohledem na hloubku jeho obtíží!

- Předčítejte dítěti knížky a čtěte je také společně s ním!
- Hrajte si s dítětem!
- Stolní a interaktivní hry mohou pomoci rozvinout sociální dovednosti (potřebné k řešení problémů, k naučení se trpělivosti a vlastnímu rozhodování).

Kde hledat pomoc?

- Je celá řada sdružení odborníků a rodičů, která se zabývají specifickými poruchami učení.
- Rodiče by měli být dobře informováni (k tomu pomohou knihy, účast na seminářích, návštěva školského poradenského zařízení a diskuse s odborníky).

Pomoc a podpora rodičů

Pomoc doma

Odborná pomoc

4. RODINNÉ POMĚRY A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Máme čekat? Je to opravdu to správné řešení?

- Rodiče často slyší, že mají mít trpělivost: „Ono se to vyřeší samo od sebe. Dítě z toho vyroste ...“. To jsou špatné rady. Dítě z těchto obtíží nevyroste!
- Čím dříve je dítěti poskytnuta pomoc, tím je účinnější. Neustálé neúspěchy vedou ke ztrátě motivace a ke vzdoru. Tyto doprovodné jevy se často překonávají jen velmi ztěžka.
- Lidé se specifickými poruchami učení se učí se svými problémy žít a vyrovnávat.

Dítě je agresivní a uzavírá se do sebe

- Dítě, které je trvale vystaveno neúspěchu a posměchu, na sebe upozorňuje svým chováním. Mohou se u něj dokonce objevit psychosomatické potíže nebo psychické poruchy.
- Je třeba posilovat sebevědomí dítěte a nepřikládat přílišný význam jeho výsledkům ve škole.
- Ztracené sebevědomí lze dítěti většinou vrátit pouze s pomocí odborníků.

Co dělat, když se do toho pletou příbuzní a přátelé?

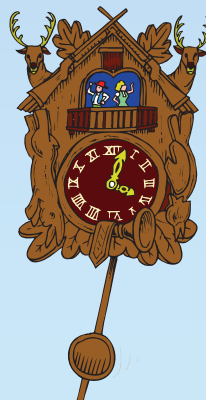
- Vysvětlíte nejbližším příbuzným a přátelům, v čem je problém!
- Dojde-li ve škole k potížím, přijměte pomoc. Odmítněte ale neodborné vměšování!

Nečekat!

Problematické chování

Laické vměšování

4. RODINNÉ POMĚRY A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Co dělat, když sourozenci žárlí?

- Sourozencům je nutno vysvětlit, v jaké situaci je jejich bratr/sestra se specifickou poruchou učení a získat tak pochopení dané situace. Někdy se z ostatních dětí mohou stát zdatní pomocníci.
- Nesrovnávejte neustále výkon dítěte s výkony jeho sourozenců.
- Dítě s SPU vyžaduje, aby mu rodiče věnovali mnoho času. Přitom však nesmí zanedbávat sourozence.

Máme dítěti pomáhat s domácími úkoly?

- Dítě musí mít v rodině vhodné podmínky k práci.
- Školáka je nutno vést k pozitivnímu vztahu k práci. Pomoc je důležitá, ale jenom taková, aby – jak říká moudré přísloví - se „rybář naučil chytat ryby“ (ne mu ty ryby chytat).
- Dítě je nutno vést k samostatnosti, aby si nemyslelo, že je neustále odkázáno na pomoc jiných.
- Pokyny a vysvětlování musí být stručné a jasné.
- Děti s SPU jsou schopné se soustředit jenom na krátkou chvíli. Proto je nutno plánovat dostatečný počet krátkých přestávek.
- Je-li třeba dalšího procvičování, je nezbytné dodržet předem dohodnutý čas.
- Je lepší se vrátit o krok zpět a dítěti umožnit zažít úspěch, než nasadit laťku příliš vysoko. Je třeba chválit i pozitivní přístup a snahu dítěte, a to i v případě, že úloha není úplně správně provedena.

Je užitečná pomoc mimo školu?

- Rodiče by měli svůj čas věnovaný dítěti zaměřit především na pozitivní motivaci a ne na to, aby suplovali školu.
- Pomoc mimo školu se doporučuje. Uvolňuje se tím napětí ve vztazích mezi dítětem a rodiči.

**Žárlivost
sourozenců**

**Podpora
samostatnosti
a oceňování
úspěchů**

**Vytvořte
podmínky k
úspěchu**

5. SPOLUPRÁCE RODIČŮ A ŠKOLY

Je naše dítě ve třídě výjimkou?

- Není! Mnoho rodičů se domnívá, že problémy má jenom jejich dítě, protože o ostatních dětech neví, chybí jim informace.

Jak mám o problémech našeho dítěte hovořit s učitelem?

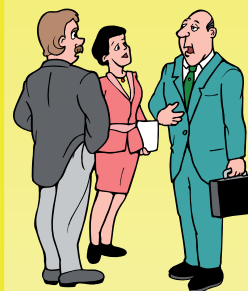
- Výkony dítěte často neodpovídají vynaloženému úsilí nebo se pohybují od extrému k extrému. Pro učitele je pak hádankou, proč je žák někdy vynikající („Vidíš, když chceš, tak to jde!“), a jindy selhává.
- S učitelem je třeba o problému hovořit a požádat ho o pomoc.
- Pomozte dítěti ke spolupráci s učitelem, ale vyhněte se tomu, aby měl vyučující dojem, že na něj vyvíjíte nátlak! Raději požádejte o jeho kvalifikovanou radu.
- Požádejte učitele o patřičný přístup k dítěti, např. aby dítě zkoušel spíše ústně než písemně!

Co mám dělat, když učitel náš problém nebere vážně?

- Rodiče se mohou spojit s výchovným poradcem, ředitelem školy nebo s odborem školství, zřizovatelem školy.
- Rodiče mohou dát dohromady svépomocné sdružení, aktivně v něm působit a tím upozornit na svůj problém.

Outsider?

Spolupráce s učitelem

Iniciativa rodičů

5. SPOLUPRÁCE RODIČŮ A ŠKOLY

Často se vyskytující problémy v oblasti spolupráce rodičů a školy

- Ponižování dítěte učiteli
- Učitelé mají malé povědomí, resp. zkušenosti jak učit děti se specifickou poruchou učení
- Šikanování (dítě je zahrnuto do pozice outsidera)
- Ignorování problému ze strany školy
- Negativní postoj učitelů k dítěti a jeho rodičům
- Nespokojenost rodičů s přípravou dítěte na další školní vzdělávání a profesní uplatnění

Co dělat v případě potíží ve škole?

- ***Nedávejte si vinu!***
Obviňování nikam nevede. Berte dítě takové, jaké je, a podporujte ho!
- ***Uvědomte si, že nejlépe znáte dítě vy sami!***
Přijímejte rady učitelů, psychologů, poradců atd., ale přizpůsobujte je skutečným potřebám svého dítěte!
- ***Podporujte komunikaci se školou!***
Uvědomte si, že škola, kam dítě chodí, nemusí vždy uznávat potřebnost komunikace s rodiči!
- ***Bud'te svému dítěti obhájcem!***
Nebudete-li bránit práva svého dítěte vy, nečekejte, že to budou dělat ostatní!

Spolupráce rodiny a školy

Zohledňování individuálních potřeb

Partnerství se školou

5. SPOLUPRÁCE RODIČŮ A ŠKOLY

Podporujte sebevědomí a motivaci svého dítěte!

Vždy se najde něco, za co můžete dítě pochválit.
Pokuste se vzbudit v dítěti zájem!

Dítě podporujte, ale buďte realističtí!

Přiměřené očekávání je důležitým předpokladem úspěchu. Nesmí to však být nad síly dítěte!

Dejte si přiměřené cíle!

Dítě a jeho potřeby, ale i možnosti, znáte nejlépe vy sami. Můžete mu tak stanovit cíle, které jsou pro něj dosažitelné.

Nedělejte za dítě nic, co dokáže udělat ono samo!

Nepřehánějte to se svou péčí! Dítě je stejně schopné jako ostatní, jenom potřebuje delší čas, více tolerance a pochopení.

Podporujte styl výuky, který je dítěti vlastní!

Je třeba posoudit, co dítěti nejvíce vyhovuje. Styl výuky doporučený učitelem by měl být dodržován jak doma, tak i ve škole!

Bud'te trpěliví!

Když se dítě učí číst a psát, může potřebovat více času než ostatní. I přesto může mít dobré vyhlídky do budoucnosti, protože má zvláštní schopnosti, nadání a zájmy. Bud'te optimisty!

BUDOUCNOST

**Posilování
sebevědomí**

Reálné cíle

**Zohlednění
stylu výuky**

**A co bude
dál?**

6. CO MŮŽE DÍTĚTI S SPU VE ŠKOLE POMOCI?

ROZHODUJÍCÍ ÚLOHU PŘI ZVLÁDÁNÍ PROBLÉMŮ SE ČTENÍM A PSANÍM HRAJE PRAVIDELNÁ VZÁJEMNÁ INFORMOVANOST RODIČŮ A UČITELŮ.

Škola by měla být potěšením, nesmí být nenáročná, ale zároveň nesmí v dítěti vzbuzovat strach.

Naslouchejte dítěti:

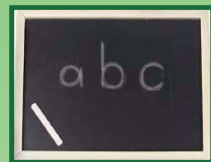
- Chtěl bych se učit s ostatními.
- Nechci, aby se mi za chyby posmívali, protože to bolí.
- Chtěl bych mít odvahu se ptát.
- Za práci bych chtěl být alespoň trochu pochválen.
- Chtěl bych vědět, jakým způsobem se učit.
- Chtěl bych vědět, jak se má správně číst a psát.
- Chtěl bych vědět, jak při učení pomáhá pozornost a soustředění.
- Chtěl bych být jednou v diktátu mezi nejlepšími, jako je tomu ve fotbale.
- Chtěl bych si přečíst spoustu krásných a tlustých knih a hodně se přitom naučit.

Cílená podpora

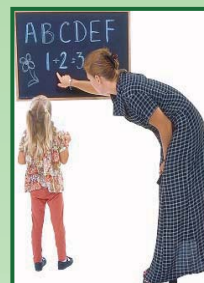
Dětem se speciálními potřebami lze při zvládnutí čtení a psaní nejlépe pomoci prostřednictvím speciálně upravené výuky, resp. individuální podpory. Rozhodující je, aby se učitelé snažili při výuce rozpoznat náznaky obtíží a odpovídajícím způsobem reagovali na konkrétní potřeby.

Chtěl bych se učit ...

Cílená podpora

6. CO MŮŽE DÍTĚTI S SPU VE ŠKOLE POMOCI?

Základním předpokladem vzájemného pochopení mezi žáky a učiteli je vzájemné respektování silných a slabých stránek, porozumění, zájem o druhou osobu a snaha o společné řešení problémů.

Tipy

- Vývoj a dospívání dítěte je velmi individuální záležitostí a probíhá nestejnoměrnou rychlostí. Proto je třeba se začátkem školní docházky dbát na to, aby na učení byl **dostatek času** a dítě nebylo vystaveno velkému tlaku.
- Trpělivé **učení psaní** musí probíhat postupně ne souběžně. Jen tak získá dítě jasnou představu o typech písma (tiskací, psací, velké, malé).
- **Snaha o srozumitelné a úhledné písmo** je na místě. Dítě si musí uvědomit, že správné psaní písmen je důležité pro pravopis (vlastní kontrolu). Ani zde nesmí nic probíhat pod časovým tlakem! Mimořádné potíže mohou indikovat **dysgrafii** nebo **dyspraxii**.
- **Příčinou strachu a selhání může být i čtení nahlas**, se kterým se začne příliš brzy. Lepší je počkat, až dítě začne číst nahlas samo nebo použít krátké, upravené texty, které si dítě může předem projít.

**A když život
„skutečně
začíná“**

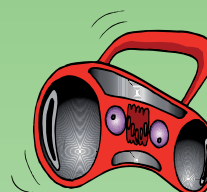
6. CO MŮŽE DÍTĚTI S SPU VE ŠKOLE POMOCI?

- Vhodné **pracovní místo** je třeba zvolit s ohledem na individuální potřeby dítěte, které mohou být dány jeho výškou, poruchami sluchu či zraku, tím, zda je levák či pravák, jeho aktivitou či schopností koncentrovat pozornost.
- V určitých případech je výhodnější **zasedací pořádek**, v řadách než v kruhu nebo u stolu ve tvaru U, kdy může dojít například při opisování z tabule k rychlé únavě a neklidu v důsledku nesprávného držení těla a omezené viditelnosti.
- Pozornost může výrazně ovlivnit volba „správného“ **sousedu**. Je-li soused klidný, působí uklidňujícím způsobem, je-li spíše živý, může rušit. Je-li učitel vnímavý pozorovatel, jistě se mu podaří vytvořit dítěti s SPU vhodné pracovní podmínky.
- **Děti citlivé na hluk a rušivé zvuky** mají potíže se odpoutat od zvuků na pozadí. Potřebují to nejklidnější místo ve třídě.
- Možnou příčinou lepších výsledků doma než ve škole může být strach, hluk a tedy **potíže se zpracováním sluchových vjemů**. Je-li vyučování ve třídě příliš náročné, potřebuje dítě větší **pomoc učitele**.
- Některé děti mají problém při používání černého písma na bílém pozadí. Např. při použití **zpětného projektoru** je třeba mít na mysli, že tato činnost je velmi vyčerpávající a při opisování je třeba jim dát více času.
- Práci a odpočinek je třeba střídat. **Prázdniny jsou především určeny k odpočinku**. Dopřejte dětem činnosti, které je uspokojují, pomozte jim naplnit volný čas. Před koncem prázdnin dítě pomalu připravujte na nový školní rok.

**Lepší
soustředění ve
škole (místo,
soused, hluk
ve třídě ...)**

**Vedlejší
podněty**

**Zpětný
projektor**

Prázdniny

Odpočinek

6. CO MŮŽE DÍTĚTI S SPU VE ŠKOLE POMOCI?

Z deníku maminky:

Písemné práce (diktáty/písemky) jsou hrůza a celá rodina s tím má problémy. K. nemá ani tak strach z vlastní práce, jako z výsledné známky. Požadavek od učitelky: „Musíš se přeci více učit a být pilnější!“ je pro K. noční můrou. K. už neví jak se má více učit. Budu si muset promluvit s paní učitelkou.

Tipy:

- Často dobře míněná rada: „učit se, učit se, učit se!“ není vždy na místě. Rodiče potřebují konkrétní rady a návod, jak má učení s dítětem probíhat. To, které nepřináší kýžené výsledky, končí rozmrzelostí, zklamáním a stresem.
- Je třeba se vyhnout, jak **přetěžování, tak nedostatečnému vytížení**.
- Dítě potřebuje, aby domácí úkoly měly **srozumitelné** zadání. Příklady dané při zadání by měly dítěti pomoci se zorientovat ve cvičeních a domácích úkolech.
- Rada: „**Piš, jak slyšíš!**“ je v češtině někdy problematická (stejná hláska se píše různě: hláska / f / se může psát jako f i v). Vyslovování jednotlivých hlásek nahlas může být přitom nápomocné při potížích (dítě vyslovuje „v“ tam, kde se v také píše). Vždy dbáme na to, aby dítě vyslovovalo hlásku, která má grafickou podobu.
- Při výkladu nové látky, procvičování, opakování je třeba zařadit i individuální práci s dítětem. **Střídání a různorodost metod použitých ve výuce** mohou mít kladný vliv na pozornost a soustředění.

Deník: strach
ze známek
z diktátů a z
písemek

Učit se, učit
se, učit
se ...?

Přetěžování,
malá zátěž

Jasně zadání
úkolů

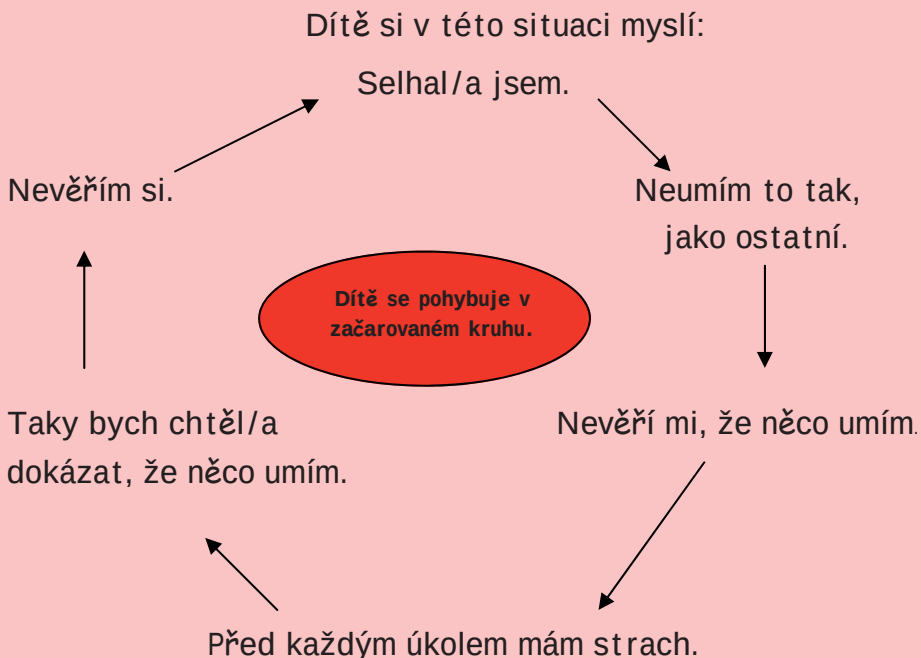

Odlíšný
pravopis
hlásek

Střídání a
různorodost
metod výuky

7. MOTIVACE A SEBEÚCTA

Dyslektické dítě, které je při učení stále neúspěšné, ztrácí sebevědomí a má pocit, že selhává. Rodiče jsou pak bezradní, bezmocní a frustrovaní.

Takový psychický stav dítěte má dalekosáhlé důsledky jak na jeho učení, tak na chování. Četné neúspěchy ohrožují úspěšnou výuku a jsou opakovaně příčinou selhání. **Řešení je ve dvou, paralelně rozvíjených oblastech: dítě je třeba motivovat a zároveň je nutno posilovat jeho sebevědomí.**

Motivace je hybnou silou jednání a chování:

- ° aktivizuje a zaměřuje na cíl
- ° je motorem a pomocí při učení
- ° umí probouzet zájem o samostatné učení a hledání vlastních řešení
- ° rozhoduje o úspěšném nebo neúspěšném učení
- ° má pozitivní vliv na učení a osobní rozvoj dítěte
- ° motivace je výsledkem komunikace; často je to obousměrný proces mezi rodiči, resp. učiteli a dítětem

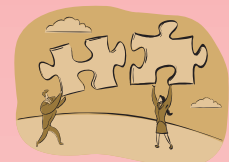
Bezradnost

Začarovaný kruh

Řešení

Motivace

7. MOTIVACE A SEBEÚCTA

Správná motivace ukazuje dítěti cestu k úspěchu:

- „Vím, že to dobře umíš, tak to ukaž!“
- „Těším se na tvůj úkol, bude určitě v pořádku.“
- „Další příklad nám řekne XY, protože tak dobře spolupracuje.“

Dítě se učí raději, když může být aktivní a vidí naději na úspěch. Učitelé a rodiče se mohou snažit vytvořit předpoklady k prožití úspěchu, a tím podpořit a posílit ochotu k učení.

Jedná se např. o:

- ° nabídku zajímavých činností
- ° naději na úspěch a vyhlídku na pochvalu
- ° přiznání práva chybovat
- ° víru, že dítě udělá pokrok.

Dítě by mělo být do tohoto procesu vtaženo a mělo by si být vědomo vlastní odpovědnosti za to, že se něco naučí.

Uvádíme zde několik příkladů, jak vést dítě k tomu, aby se naučilo o věcech přemýšlet:

- ° Proč vlastně musím dělat cvičení?
- ° Proč je dobrá spolupráce tak důležitá?
- ° Proč jsou důležité správné otázky?
- ° Je pořádek na stole (v pokojíku) opravdu tak důležitý?

Odpovědi je třeba hledat ve vzájemném dialogu a výsledkem je pak správná motivace:

- ° Pokud mám na stole (v pokojíku) pořádek, šetří mi to čas, takže ...
- ° Chybovat je lidské, ale musím se vyvarovat toho, aby chyb bylo mnoho.
- ° Odvážuji se ptát, protože dotazy znamenají, že jsem spolupracoval/a.

Motivy, resp. motivace tak může učení dítěte podpořit, aktivizovat a zintenzívnit. Jsou tak nezbytné pro úspěšné učení.

Povzbuzení jako motivace

Vytvoření příležitostí

Otázky „Proč?“

Motivy

7. MOTIVACE A SEBEÚCTA

Sebeúcta:

Jaký vliv má na učení a chování dítěte? Sebeúcta - toto důležité slovo v sobě skrývá dvě významné součásti:

- **Sebe** se týká vlastní osoby, tedy nezaměnitelné individuality člověka.
- **Úcta** znamená spíše postoj, který zaujímá osoba vůči sobě, ostatním, vlastní činnosti a má tak co do činění s tím, co děláme a s respektem.

Každý člověk má vlastní pojem sebeúcty, způsob, jak vnímá ideály, cíle a představy. To platí i o dětech:

- Mají vlastní přání, sny a potřebují pomoc při jejich uskutečňování.
- Obtíže je třeba využít jako podnět. Úspěch však přitom nesmí být nedosažitelný.
- Potýká-li se dítě neustále s obtížemi, jeho sebeúcta trpí. Je si vědomo, jaký výkon podává v porovnání s ostatními, při neúspěchu trpí a doufá, že bude úspěšné.

Děti i rodiče se často dostávají do stresových situací. Akutní stresory působí velmi rychle na učení a chování.

Akutní stresory – např.:

- zadání úlohy, která zdánlivě nemá řešení
- požadavky, které nejsou na první pohled srozumitelné
- neustálé srovnávání s ostatními, kteří jsou lepší
- velký počet chyb (třída se tomu směje)
- neustálé opakování: „Cvičení dělá mistra!“

působí velmi rychle negativním způsobem na učení a chování dítěte.

Možné reakce dítěte:

- stáhne se do sebe, stane se pasivním
- protestuje, je agresivní nebo se stane třídním šaškem
- nejraději by vůbec do školy nechodilo.

Pokud jsou rodiče a učitelé pozorní, mohou stresory včas zjistit, a tak je omezit.

Sebeúcta

Pojem sebeúcty

Stres

Reakce dítěte

Stres

7. MOTIVACE A SEBEÚCTA

Horší je, když stresory způsobí chronický stres. Ten totiž negativně ovlivňuje jak učení, tak celý další duševní rozvoj člověka. Každodenní stres ve škole a doma má také negativní vliv na proces učení (např. pozornost, paměť, řešení problémů). Rychlá pomoc při snižování chronických stresových situací je možná, pokud rodiče a učitelé ve spolupráci s dalšími odborníky postupují podle následujících pěti kroků. Tím mohou zachovat sebeúctu dítěte:

Pět kroků k posílení sebeúcty:

1. Komunikace

Dojde-li k typické stresové situaci, je třeba o ní hovořit a naplánovat její postupné řešení. Dítě musí být s možnostmi řešení seznámeno.

2. Praktické provedení

S dítětem můžeme nacvičovat dovednosti ke zvládnutí stresových situací:

- ? Snaž se vždy soustředit na daný úkol!
- ? Nenech se „srazit na kolena“!
- ? Příklad ti to půjde lépe!

3. Poskytnutí pocitu bezpečí a naděje

Dítě může chybovat (tolerance vůči chybám) a nesmí být za to odsuzováno. Přitom se však musí snažit!

4. Pochvala

Pochvala za dosažený pokrok posiluje sebeúctu. Neúspěchy je třeba společně a otevřeně projednávat.

5. Trpělivost

Ať se stane cokoli, učitelé i rodiče by měli zachovat klid a trpělivost. Dítě by mělo mít vždy pocit, že je přijímáno s láskou.

**KLÍČEM K ÚSPĚCHU JSOU POZITIVNĚ LADĚNÉ
VZTAHY MEZI DÍTĚTEM, RODIČI A UČITELI
ZALOŽENÉ NA VZÁJEMNÉ DŮVĚŘE.**

Dopady stresu

Pět kroků

Komunikace

Praxe

Bezpečí

Pochvala

Trpělivost

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ

Musí se člověk naučit se učit?

Dítě s SPU se chce učit a chce vědět, jak nejlépe dosáhnout dobrých výsledků.

Rodiče chtějí vědět, jak dítě doma cíleně podporovat.

Od učitelů se požaduje, aby žáka naučili, jak se učit.

Nestačí jen říct: „Musíš si učivo opakovat a procvičovat!“

Dítě je třeba naučit, jak to má dělat, opakovat si může jen to, co se už naučilo.

Učení dítěte ovlivňují níže uvedené významné faktory:

- **Jakému způsobu učení dáváme přednost:** učí se vaše dítě nejlépe zrakem, sluchem, pohybem nebo kombinací několika způsobů?
- **Osobnostní rysy:** riskuje vaše dítě nebo je spíše opatrné a přemýšlivé?
- **Sociální charakteristika:** pracuje vaše dítě raději samo nebo ve skupině?
- **Kognitivní proces:** je vaše dítě spíše přemýšlivé, rychle chápe nebo si pamatuje zpracované informace?
- **Pohyb:** učí se vaše dítě aktivně a experimentuje nebo je spíše pasivní, tj. učí se pozorováním a napodobováním?

K dalším faktorům patří:

- prostředí a vliv školy
- prostředí a podmínky pro učení
- způsob výuky
- požadavky kladené na dítě
- podmínky pro jeho výuku v rodině

Jak se dítě naučí učit?

Je podstatné zjistit a umožnit dítěti používat jeho preferovaný způsob vnímání

- zrakový: sledování videozáznamů, filmů atd.,
- sluchový: vnímání mluveného projevu
- kinestetický: užití praktických pomůcek.

Je také důležité zvážit vlivy prostředí jako:

- světlo
- vzhled
- zvuk/ hudba
- samostatná práce či spolupráce

Naučit se učit

Důležité individuální faktory

Styly učení

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ

Deset rad dětem:

1. Určitě je v tvých silách upravit si prostor k učení, snažit se dodržovat dohodnutou dobu k přípravě na školu a mít předem připravené učební potřeby.
2. Začni něčím jednoduchým. Úspěch u snadného je motivací k dalšímu učení.
3. Pravidelně a často střídej písemné a ústní úkoly.
4. Věci, které jsou podobné, se neuč hned po sobě.
5. Nauč se střídat učení s přiměřenými přestávkami.
6. Materiál k učení se by měl být viditelně a přehledně uspořádaný.
7. Při učení si zapoj všechny smysly: sluch – zrak – hmat.
8. Využívej technické pomůcky (počítač, magnetofon, video) k efektivnějšímu učení.
9. Buď aktivní ve škole a spolupracuj i doma. Tedy poslouchej, přemýšlej, zapojuj se do hovoru a ptej se.
10. Uč se tak, aby to pro tebe bylo zábavné a snaž se uspět. Ty na to máš!

Strategie „učení se“

Strategie „učení se“ nám mohou pomoci vypořádat se s určitými problémy. Využívání strategií bude ještě efektivnější, zvážíme-li různé styly učení u každého dítěte.

Strategie „učení se“ by měly být osvojovány postupně:

- používat příklady
- uplatňovat praktické ukázky
- aplikovat naučené v reálných situacích.

Dítě by nemělo strategie pouze teoreticky ovládat, ale skutečně používat.

Rady

Podmínky

Strategie „učení se“

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ

Jaký je obecný postup při řešení úloh?

Dítě musí mít stále na zřeteli, co se má vlastně naučit.
Návazně musí najít způsob řešení a úlohu vyřešit:

- Co přesně mám udělat?
- Jak si s tím mám poradit (plán)?
- Jak zjistím, že postup a výsledek jsou správné?

Dítě při učení potřebuje i nasměrovat na cíl a ukázat určitý postup, který pak může použít i v jiných oblastech ve škole i doma.

Níže uvedené strategie jsou zaměřeny především na učení se rodnému jazyku:

STRATEGIE UČENÍ ROZDĚLUJEME PODLE

Způsobů řešení problémů Psaní/hláskování Čtení Kontroly

1.Strategie: porozumění problémům a jejich řešení (především v případě písemně zadaného úkolu)

- Připrav si učební pomůcky
- Přečti si text – porozuměl/a jsi mu?
- Najdi způsoby řešení problému.
- Vyřeš problém a napiš odpověď'.
- Porovnej otázku/ zadání s odpovědí.
- Zkontroluj, zda je to správné a úplné.

Strategie učení se

Tři fáze procesu výuky

Strategie učení se při osvojování mateřského jazyka

Strategie řešení problémů

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ

2. Strategie: Postup při psaní a hláskování

- Předříkávej si slova, rozkládej je na slabiky a hlásky.
- Při psaní si šeptem předříkávej slovo, které píšeš.
- Začni „krátkými slovy“, např.: *na, s, tele ...*
- Nezapomínej na různé části slova (sleduj zvuky jednotlivých hlásek, shluky hlásek, atd.).
- Nauč se pravidla pravopisu, uplatňuj je a používej.
- Piš se zdůvodněním.
- Pracuj se slovy napsanými na kartičkách.
- Kontroluj a opravuj.
- Snaž se procvičovat úhledné psaní.

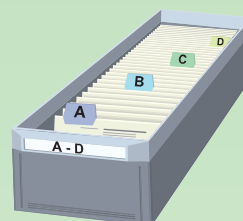
3. Strategie: Postup při čtení

- Procvičuj, abys získal/a jistotu ve vztazích mezi hláskami a písmeny. Musíš vědět, která hláska se jak píše.
- Procvičuj, abys získal/a jistotu ve vztazích mezi zvuky – písmeny – slabikami – slovy. Musíš umět skládat a rozkládat slova a jak se píší.
- Čti písmena - slabiky – slova – texty.
- Procvičuj si čtení nahlas i potichu.

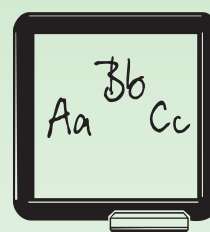
4. Strategie: Kontroluj a opravuj

- Dokážeš si sám/sama najít, kde jsi udělal/a chybu?
- Kontrolu prováděj na základě individuálních problémů s hláskováním.
- Kontroluj slova – věty – texty.
- Kontroluj na základě pravidel pravopisu.
- Pozorně si přečti, co je skutečně napsáno (např. můžeš využít matematiky i v českém jazyce a spočítat si počet háčků a čárek v předloze a tebou napsaném slově).
- Porovnej napsané se zadáním úkolu!
- Ujisti se o tom, že opravy jsou čitelné a jasné.

Strategie psaní/ hláskování

Strategie čtení

Strategie kontrolování Opravy

8. STYL A ZPŮSOB UČENÍ

Motivace při učení umožňuje, aby se dítě aktivně účastnilo výuky, podílelo se na ní. Zároveň je to cesta k úspěchu.

Děti s SPU jsou často při učení citlivé a snadno zranitelné, především při opakovaném neúspěchu a jeho zvládání. Proto potřebují hodně porozumění, musí být často chváleny a musí cítit, že jsou uznávány.

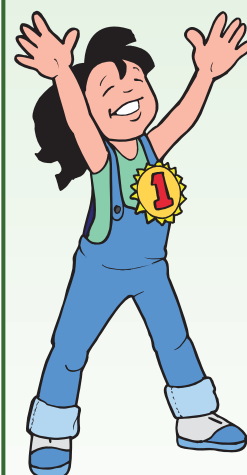
Zvládnutí úkolu dítětem nesmíme jen suše konstatovat, ale úspěch musí dítě skutečně prožít.

Dítě bude rádo chodit do školy, bude-li dostatečně povzbuzováno, podporováno a vedeno ze strany učitelů i rodičů a přijímáno spolužáky. Lépe tak zvládne i další průběh školní docházky.

Motivace

Emocionální faktory

DŮLEŽITÉ INFORMACE

Neustále slyšíme o metodách a formách, které umožňují naučit se rychle a bez velké námahy číst a správně psát. To není seriózní. Převážná většina odborníků je v současnosti zajedno v tom, že ke zvládnutí psané řeči je nutno vynaložit značnou námahu a vyžaduje to velké úsilí. Nejdůležitější je přitom trpělivost. Všichni účastníci tohoto procesu (tj. žáci, rodiče i učitelé) by si měli uvědomit, že pokrok je velmi pozvolný. Objeví-li se při čtení a psaní problémy, je zpravidla třeba počítat s léty intenzivní práce.

Jak pomoci doma?

Děti, které se při učení potýkají s problémy, ztrácejí na základě řady neúspěchů chuť k učení. S tím pak souvisejí každodenní boje, zda vypracovávat domácí úkoly nebo se jim vyhnout. Problémy se znásobují, když se ještě přidávají další cvičení zaměřená na čtení a psaní.

Jak mohou rodiče pomoci, aby se ze stresující každodenní rutiny stal dobře zorganizovaný program?

- Dítě by mělo mít své klidné místo, kde může pracovat v klidu a soustředěně, aniž by bylo vyrušováno sourozenci, kamarády a chodem rodiny.
- Osvědčuje se vytvořit týdenní plán práce. Zvolte vhodnou denní dobu vyhrazenou pro učení. Může se stát, že se tato doba bude různit v závislosti na dalších aktivitách dítěte.
- V závislosti na věku a škole dítěte by plán neměl obsahovat více než 10-20 minut vyhrazených pro různé typy speciálních cvičení.
- Má-li dítě problémy se čtením, je třeba se zaměřit především na tuto oblast. Bez zvládnutí čtení si lze totiž jen těžko představit úspěch v ostatních školních předmětech.

Metody a formy**Trpělivost****Motivace k učení****Organizace****Klidné místo****Týdenní plán**

- Každý den si společně s dítětem najděte optimální dobu na učení! Je důležité, abyste ji s dítětem vybírali společně, tak aby vyhovovala dítěti i vám.
- Základním předpokladem úspěchu je dohodnutý čas striktně dodržovat. Vyhněte se tak diskusím o přesunu, zkrácení či úplném zrušení cvičení.
- Dohodnutý plán by měl být dítěti dostupný a vizuálně přehledný.
- Použijte vizualizace k tomu, aby dítě samo mohlo kontrolovat, kolik času mu ještě zbývá. To dítěti napomůže k přijetí dané časové struktury a k osvojení si vnitřní organizace.
- Domluvte se s dítětem, jakého cíle byste měli v daném týdnu dosáhnout! I to je způsob, jak dítě vidí, že je úspěšné.
- Motivaci zvýšíte rozmanitostí cvičení. Můžete dítěti zadat cvičení z vhodného výukového počítačového programu. Dítě je tak ochotnější se učit a má z učení radost.
- Odpor k učení je často výsledkem přehnaných požadavků. Těm se můžete vyhnout tím, že své požadavky přizpůsobíte současným dovednostem dítěte.
- Zaměřte se na úspěchy dítěte, a to i tam, kde jsou jen nepatrné! Nikdy nezapomeňte dítěti dát najevo, že dosáhlo úspěchu a také jej za něj pochvalte! Pochvalu můžete případně posílit i předem domluveným systémem odměn.

Pokud nemáte z jakéhokoli objektivního důvodu možnost se s dítětem věnovat speciálním cvičením a procvičování, je vhodné vyhledat odbornou pomoc. Nicméně je dobré mít na paměti, že odborník vás a vaše dítě povede, ale pravidelná nápravná cvičení budou i tak součástí domácí přípravy. Bude-li toto dělat problémy (např. nebudete-li něčemu rozumět, atd.), nechte si od odborníka poradit, jak je překonat.

**Nejvhodnější
doba na učení**

Dodržení plánu

Cíle

Motivace

Očekávání

Pochvala

Výborně

**Odborná
pomoc**

JAK PODPOROVAT DÍTĚ DOMA PŘI ČTENÍ?

Cesta ke správnému čtení a k požitku ze čtení je někdy trnitá. Své dítě můžete podporovat tím, že s ním budete pravidelně společně číst.

Procvičování základů

V době, kdy dítě začíná číst a psát, je důležité se zaměřit na čtyři základní oblasti, které pomohou rozvíjet sluchové vnímání:

- Rozkládání slov na slabiky (analýza).
- Rozkládání slabik na jednotlivé hlásky (segmentace zvuků).
- Osvojování vazby mezi hláskou a písmenem (vazba grafém – foném).
- Skládání písmen ve slabiky a slabik ve slova (syntéza).

Rozkládání slov na hlásky

Předtím než si děti začnou osvojovat čtení, zpravidla nevědí, že slova se skládají z jednotlivých hlásek. Neumějí například říct, že slovo táta se skládá ze čtyř hlásek /t-á-t-a/.

Dovednost rozkládat slova na hlásky si dítě může osvojit prostřednictvím následujících cvičení, například:

Ptáme se:

- Kterou hláskou začíná slovo Alík, fík atd.?
- Co se rýmuje se slovem pec ? Věc nebo výr?
- Ze kterých hlásek se skládá slovo koza, jede, atd.?
- Které slovo složíš z hlásek k-o-l-o?

Začíná-li dítě číst, dbejte na to, abyste nepojmenovávali písmeno, ale vyslovovali jen hlásku. (Doporučení pro rodiče: neříkejte „ká“, ale „k“ atd.).

Procvičování vazby mezi písmenem a hláskou

Napište písmena, která se má dítě naučit, na malé karty. Začněte třemi kartami. Nepravidelně je rozložte a dítě ke každému písmenu říká hlásku.

Procvičování

T - Á - T - A
TÁTA

Čtení písmen

Jakmile žák zvládne tři písmena, přidejte další. Procvičujte tak dlouho, až dítě dobře zvládne všechna č tyři písmena. Poté přidejte další písmeno atd.

Při výuce psaní postupujte takto: písmena neukazujte, ale vyslovujte hlásky, které patří k písmenům na příslušných kartičkách. Dítě přitom píše odpovídající písmena.

Čtení a spojování hlásek

Odborníci nazývají spojování hlásek také hláskovou syntézou. V jejím rámci se jednotlivé hlásky spojují do slov (např. písmena s-t-a-n do slova „stan“). Tato znalost je potřebná především pro čtení neznámých slov.

Spojování hlásek se dobře cvičí s pomocí kartiček.

Z kartotéčního lístku odstříhnete pravoúhle jeden roh.

Položte kartu na slovo a později na text tak, aby zpočátku byla vidět jen první písmena, která má dítě přečíst. Kartu pak pomalu posouvejte a odkrývejte další písmena.

Postupně se tak objeví celé slovo a dítě je zároveň (hláskovaně) vyslovuje. Přitom se ho ptáte, zda slovu rozumělo.

Rozdělování slov do slabik

Je prokázáno, že slabikování je dobrou pomůckou při výuce čtení (i psaní). Dítě rozeznává slabiky rychleji než celá slova.

Chtějte po dítěti, aby rozkládalo slova na slabiky (*např. na kartičkách nebo na PC píše slova po slabikách*)!

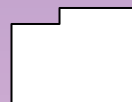
Dítě si může vytvořit vlastní kartotéku osvojených slov.

Rozdělení slova na jednotlivé slabiky v kartotéce vyznačte svislými dělicími čarami nebo spojovníky.

Psaní písmen

Spojování hlásek

Slabikování,
např.
má - ma, dě - da

Další cvičení na čtení

Rychlost čtení lze zvýšit pouze umí-li dítě plynule číst velké množství slov. Zde pomáhá vypracovat seznam slov, který dítě čte několikrát za sebou. Zpočátku se mohou seznamy skládat ze slov začínajících na stejnou slabiku, znějících podobně nebo ze slov, která mají něco společného (např. všechna začínají na „tr“). Při čtení dělejte přestávky a zapisujte si chyby! (Využijte čtenářských tabulek. Novák: Čtenářské tabulky – základní a rozšiřující.) Hlavní důraz klad'te na to, kolik slov dítě přečetlo správně! Vyšší rychlost čtení a množství správně vyslovených slov mají velmi dobrý vliv na motivaci dítěte.

Při společném čtení s dítětem se osvědčuje před čtením „obtížných“ (např. neznámých nebo dlouhých) slov, označit tato barevně a přečíst je předem (kartičky).

Několik dalších tipů pro čtení textů***Jak postupovat při chybách?***

Na chyby dítěte při čtení nikdy nereagujte rozzlobeně, s pohoršením a dítě netrestejte. Dítěti musí být jasné, že je běžné, že při čtení dochází k chybám. Je také možné se vyhnout slovu „chyba“ a místo toho říct „to se čte takhle.....“. Dítě je vhodné vést k tomu, aby si chyb všímalo samo a samo je i opravovalo. Nejprve při nesprávně přečteném slově řekněte na příklad „pozor“ a ukažte na špatně přečtené slovo prstem. Dítě by mělo slovo přečíst znovu. Přitom mu můžete pomoci, např. rozložením slova na slabiky nebo ukázáním na problémová písmena. Pokud ani to nepřinese zlepšení, vyslovte slovo správně sami.

Dítě musí cítit, že ho respektujete a nesmí nabýt dojmu, že je stále jen opravujete. Z tohoto pohledu je někdy lepší určité chyby občas přejít.

Je třeba zdůrazňovat úspěchy a radost ze čtení tak, aby dítě začalo samo rádo číst!

**Rychlé
rozpoznávání
slov**

Seznamy slov

**Čtení textů:
nejprve nácvik
obtížných slov**

**Chyby při
čtení**

**Nestresujte
dítě!**

**Radost ze
čtení**

Výběr textů

Dítě si jistě raději vybere knihu ke čtení samo. Hlavně ho musí zajímat, o čem kniha je, musí se mu líbit obrázky apod. V dnešní době má již celá řada nakladatelství v nabídce knihy vytištěné velkými písmeny s texty, které neobsahují příliš dlouhé věty.

Užitečné je i to, když jsou jednotlivé věty vytištěny vždy na jedné řádce.

Když dítě zvládne určitou úlohu při čtení nebo když přečte určitý text, resp. knihu, je dobré si to poznamenat do zvláštního deníku. Máte tak přehled, co jste již udělali a jakého pokroku přitom dítě dosáhlo.

Doporučené knihy pro cvičení

Z nabídky knihkupectví je třeba pečlivě vybírat vhodné knihy. Seznam doporučené literatury pro děti s dyslexií je uveden na konci publikace.

Výběr textů

**Vezměte
v úvahu zájmy
dítěte**

**Čtenářský
deník**

JAK LZE DÍTĚTI POMOCI S PRAVOPISEM?

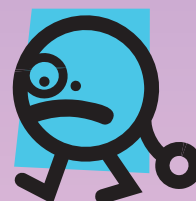
Pravopis je pro děti, které mají s psaním problémy, obzvláště náročnou záležitostí. Proto se doporučuje omezit čas věnovaný pravopisu co nejvíc je to možné. Níže popsaná cvičení zaberou jen pár minut a jsou zvláště vhodná pro děti s těmito problémy.

Cvičení jednotlivých slov

Při výuce pravopisu není vhodné pracovat s celými texty. Diktování slov je mnohem účinnější než jejich opisování. Nejčastěji se používá metoda, kdy je dítěti nejprve nadiktován text a ono pak několikrát opisuje správně jím špatně napsaná slova. V zásadě to není nic špatného. Tato metoda má však dva velké nedostatky:

- I děti, které jsou velmi slabé v pravopisu, jsou schopné převážnou většinu slov napsat správně. Neustálé opisování slov je zbytečné, časově náročné a namáhavé. Tento čas a námahu lze využít mnohem účelněji.
- Opravená slova je třeba systematicky opakovat po dobu několika dní. Pokud je dítě napíše jednou nebo několikrát v jednom dni, nedojde k žádnému zlepšení.

Nejužitečnější je zaměřit se při cvičení na slova, ve kterých dítě chybí, protože je velmi pravděpodobné, že se vyskytnou i v dalším diktátu nebo cvičení. Vytvoříme si slovníček vlastních chybně psaných slov a jejich správné napsání opakovaně procvičujeme.

Doba cvičení**Diktování slov****Nevýhody****Zaměření se na slova, kde jsou časté chyby**

Podle věku dítěte (třídy) lze najednou probrat 5-15 slov. Je celá řada možností, jak přitom postupovat. Doma je vhodné pracovat s kartičkami, na kterých jsou slova napsána. Na jedné kartě je vždy napsáno jedno slovo. Kartičky zamícháte a slova diktujete jedno po druhém. Význam jednotlivých slov názorně vysvětlíte tak, že ke každému slovu vymyslíte jednu větu. Dítě přitom píše pouze příslušné procvičované slovo.

Příklad

Diktujete:

Jablko spadlo ze stromu. – spadlo

Dítě píše:

spadlo

Jakmile dítě slovo napíše, předložíte mu kartičku s napsaným slovem a dítě si samo zkontroluje, zda jej napsalo správně. Je-li slovo napsáno správně, na kartičku uděláte plus, pokud ne, mínus, a dítě píše slovo ještě jednou. Jakmile dítě napíše slovo v několika po sobě následujících cvičeních správně, kartičku vyřadíte a nahradíte ji kartičkou s jiným slovem.

Mohli byste si myslet, že všechna vyřazená slova už bude dítě psát nadále správně. Tak tomu však není. Procento úspěšnosti se pohybuje mezi 60 – 80 %. Začne-li dítě opět chybovat při psaní již vyřazeného slova, začněte slovo procvičovat znovu.

Slova zařazovaná do kartotéky vybíráme na základě následujících kritérií:

1. Dítě napsalo slovo chybně.
2. Vybraná slova se dle vašeho úsudku často objevují v různých textech.

Kartičky se slovy

Procento úspěšnosti

Další slova

SPRÁVNÝ POSTUP PŘI UPEVNĚNÍ MLUVNICKÝCH PRAVIDEL

- Vyvození pravidla
- Vybavení pravidla a jeho správná aplikace
- Ústní procvičování se zdůvodňováním
- Psaní doplňovacích cvičení
- Procvičování mluvnických jevů pomocí diktátů
- Automatizace psaní při autodiktátu, slohovém cvičení, atd.

VŽDY ZAČÍNÁME JEN JEDNÍM PROCVIČOVANÝM JEVEM !

NEJČASTĚJŠÍ SPECIFICKÉ CHYBY V ČESKÉM JAZYCE**Rozlišování dlouhých a krátkých samohlásek**

Souvisí s nedostatečným sluchovým vnímáním (dítě neslyší rozdíl mezi dlouhou a krátkou samohláskou, obtížně vnímá a reprodukuje rytmus).

Nemá zafixovanou automatickou kontrolu napsaného, dále se podílí nesoustředěnost, spěch, nezájem.

Při nácviku dbáme: na polohlasné diktování psaného textu s důrazem na délku samohlásek.

Pomůcky: bzučák, zvonek

Postup: řekněte slovo nahlas s důrazem na délku samohlásky, dítě slovo opakuje, pak jej říká po slabikách se současným bzučením. Krátká slabika se bzučí krátce, dlouhá dlouze /i přehnaně/. Začínajte slovy s jednou slabikou obsahující dlouhou samohlásku.

Při psaní učte dítě psát háčky a čárky ihned, ne po dopsání slova.

**Postup při
domácím
procvičování
mluvnických
pravidel**

Rozdíl a-á

e-é

i-í

o-ó

u-ú-ů

Psaní měkkých a tvrdých slabik (dy/di, ty/ti, ny/ni)

Souvisí s nedostatečným sluchovým vnímáním (dítě neslyší rozdíl mezi tvrdou a měkkou výslovností).

V případě, že zvládá ústní formu, pak dosud nemá zafixovanou automatickou kontrolu napsaného textu nebo je nesoustředěné, spěchá, nemá zájem.

Pomůcky: tvrdá a měkká kostka s předepsanými slabikami

di-dí, ti-tí, ni-ní	na měkké kostce
dy-dý, ty-tý, ny-ný	na tvrdé kostce

Postup: vyslovte slovo s procvičovaným jevem. Dítě zopakuje slovo nahlas, vyhledá na kostkách příslušnou slabiku. Vysloví slovo s danou slabikou ve formě s "i" nebo "y" a vybere správný tvar, který s polohlasným diktováním a za mačkání vybrané kostky napíše.

Psaní slov se sykavkovými shluky

Potíže dělá psaní slov, kde se střídají sykavky tvrdé (z,s,c) a měkké (ž,š,č) – např. špačci, švestky

Postup: Nacvičujte nejprve zřetelnou výslovnost s důrazným rozlišením měkkých a tvrdých sykavek. Pak teprve přecházejte ke psaní, při kterém si dítě pomáhá polohlasným diktováním.

Psaní obtížně vyslovitelných slov

Nejen při psaní dělají dětem problém slova se skupinami souhlásek (např. čvrtek, pepř,...). V těchto slovech děti některé hlásky vynechávají či přehazují.

Postup: Nejprve nacvičte pomalou a zřetelnou výslovnost, později říkejte dětem slabiky typu s-ta, s-va, s-ka Dítě slabiky opakuje, skládá z písmen, nakonec zapisuje. Začínáme od jednoduchých slov, po jejich zvládnutí a fixaci přecházíme teprve ke složitějším.

Psaní i/y po měkkých a tvrdých souhláskách

Náprava chyb na podkladě sykavkových asimilací

Obtížná slova se shluky souhlásek

MLUVNICKÁ CHYBOVOST**Psaní obojetných souhlásek (vyjmenovaná slova)**

Postup: děti postupně seznámte s jednotlivými vyjmenovanými slovy. Každou řadu procvičujte odděleně.

Děti se naučí slova nazpaměť.

Pak je opisují, malují k nim významové obrázky.

Vypisují příbuzná slova do zvláštních deníčků.

Začínáme ústním zdůvodňováním i/y v daném slově, postupujeme k doplňovacím cvičením a poslední procvičujeme diktátem.

Děti upozorníme na slova, která jsou záludná a vysvětlíme jejich význam!

Po B: být – bít, nabýt – nabít, přibýt – přibít, dobýt – dobít, bydlo – bidlo

Po L: slynout – slinit, mlýn – mlít, blýská se – blízká, lýčený – líčený

Po M: my – mi, mýt – mít, mýlit – vymítat, mys – miss

Po P: pysk – pískat, pyl – pil, pykat – pikat

Po S: sypat – sípat, sýrový – sírový

Po V: vyset – viset, výška – vížka

Po Z: brzy – brzičko

Největší problémy činí aplikace slov po hlásce b a v.

**i/y po
b, f, l, m, p, s, v, z**

Zrádná slova

Skloňování podstatných jmen

Největší problém činí dětem správné přiřazení slova ke vzoru.

Děti s SPU mají většinou porušen jazykový cit a správné skloňování podstatných jmen jim tedy činí potíže.

Proto stále dbáme na správný tvar, opravujeme případné chyby a trváme na určení správných koncovek.

Bez ústního procvičování a upevňování nelze očekávat úspěch v písemném projevu.

Shoda podmětu s přísudkem

Při nácviu užití koncovek ve shodě podmětu s přísudkem trváme na správně kladené otázce na podmět – kdo, co?

Po vyhledání podmětu již lépe dítě vyhledá přísudek.

Nespoléháme se na to, že si dítě ukáže na podmět („ty“, „ti“), protože chybovost v tvrdých a měkkých slabikách je u dětí s SPU vysoká.

Upřednostňujeme pravidlo, podle kterého určujeme mluvnický rod podmětu.

PŘÍKLAD:

Maminky šly nakoupit.

Ptáme se: „Kdo, co šel nakoupit?“ – „Maminky“.

—> **podmět**

Další otázka: „Co dělaly maminky?“ – „Šly“.

—> **přísudek**

Podmět „maminky“ je rodu ženského, proto ve shodě podmětu s přísudkem —> **„y“**

**Vzory
podstatných
jmen**

**i/y při shodě
podmětu s
přísudkem**

Psaní přídavných jmen

Nejčastější chybovost při psaní přídavných jmen vzniká opět na podkladě obtíží se psaním tvrdých a měkkých slabik a jejich sluchovém rozlišování.

Proto opět nelze se spoléhat na přirozené vnímání, ale je nezbytné poctivě přiřazovat slova k jednotlivým vzorům (např. dítě obtížně sluchem rozliší zda říkáme krásný nebo krásní ...)

Další nejčastější potíže mluvnického charakteru u dětí s SPU jsou:

- Rozlišování předložek
- Psaní předpon s, z
- Určování jednotlivých mluvnických kategorií
- Skloňování
- Časování

Za obtíže s tím spojené nemůžeme děti kárat, ale naopak trpělivě nacvičovat.

Nezapomínejme používat různé tabulky, přehledy, mačkadla, bzučáky, počítačové programy aj.

Snažme se užívat atraktivních forem učení.

**i/y ve psaní
přídavných
jmen**

Trpělivost

Pomůcky

10. VYUŽITÍ POČÍTAČŮ

ČASTÉ DOTAZY

Je vhodné použít počítač jako učební pomůcku pro děti s dyslexií?

Počítač lze v každém případě doporučit, protože

- je motivující
- často zaručí rychlý pokrok
- může zvýšit sebevědomí při učení
- může snížit stress (je „nestranný“)
- lze jej přizpůsobit individuálním potřebám dětí
- zajišťuje uvolněnou (bezkonfliktní) atmosféru při učení
- poskytuje neutrální zpětnou vazbu
- umožňuje multimediální prezentaci učiva
- je velmi užitečný tam, kde je dítě navíc i dysgrafik (má poruchu jemné motoriky)
- může snížit tendenci k hyperaktivitě
- podporuje vlastní odpovědnost při učení

Na co je třeba dbát při použití počítače k výuce?

- Návod k použití PC musí být stručný a srozumitelný.
- U počítače se musí používat vhodné barvy a fonty podle preference stylu učení dítěte.
- Obrazovka by neměla blikat (musí mít vyšší obnovovací frekvenci nebo používat LCD monitor).
- Doporučená velikost písma je 24 bodů.
- Musí být použit dobře čitelný typ písma (např. Comic Sans).

Kde je nejlepší místo pro počítač?

- Monitor by měl být rovnoběžně s oknem (je třeba zabránit odleskům světla na obrazovce!)
- V případě potřeby je nutno použít přídavné osvětlení.
- Je třeba použít ergonomickou židli nebo křeslo (lokty a kolena by měly svírat pravý úhel).

Dejte dítěti k dispozici počítač! (Výhody!)

Důležité: Dobrá kvalita!

Uspořádání pracoviště!

10. VYUŽITÍ POČÍTAČŮ

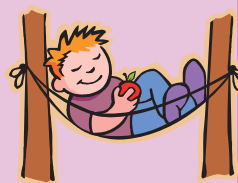
- První řádky na počítači by neměly být výše, než jsou oči uživatele.

- Po 20-30 minutách práce na počítači je třeba udělat přestávku (ne televize, ne hry, ale pohyb).
- Vyhnout se místům kde je hluk!
- Tiskárna by měla být v rámci možností v jiné místnosti, protože svým hlukem často rozptyluje pozornost.
- Kolem počítače by měl být dostatek prostoru pro materiály potřebné k práci.

Na co mám dávat pozor při nákupu softwaru pro mé dyslektické dítě?

Trh s výukovými programy je velmi rozmanitý. Počítačové technologie se rychle mění. Proto je důležité zaměřit se na takové vlastnosti programu, které jsou jak užitečné, tak i motivační pro děti s poruchou učení.

- **Pokyny** musí být srozumitelné a stručné.
- **Cesta** k naučení obsluhy softwaru musí být krátká.
- Program musí být možno kdykoli zastavit a vypracované uložit. Musí být k dispozici „**tlačítko pro nápovědu (help)**“.
- **Jednotlivé lekce** programu musí být krátké.
- Měli byste mít možnost vybrat jen **konkrétní lekci**.
- Měla by být možnost **změnit úlohy**.
- Úkoly musí být možno **opakovat a opravovat**.
- Musí existovat možnost nastavení **obtížnosti** jednotlivých úloh.
- Program by měl **upozornit na chyby**, umožnit **vlastní kontrolu** a měl by poskytovat **rychlou zpětnou vazbu**.
- Program nesmí přetěžovat ani nesmí být plný rozptýlení. Musí jasně sledovat **cíl výuky**.
- Jednotlivá **cvičení** musíme mít možnost **vytisknout**.
- Program lze přizpůsobit **rychlosti jednotlivých žáků**.
- V mnoha úlohách jsou potřebná sluchátka s mikrofonom (headset). Při nákupu headsetu je velmi důležitá kvalita zvuku.
- Mluvený jazyk musí být profesionální a zřetelný; **tempo řeči** musí být možné přizpůsobit dítěti.

**Zařad'te
přestávky!**

**Software
vybírejte
pečlivě!**

**Použijte velmi
kvalitní
headset!**

10. VYUŽITÍ POČÍTAČŮ

Jaký styl učení by měl výukový program pro dyslektiky podporovat?

Na výběr je celá řada možností. Doporučují se takové programy, které zohledňují individuální potřeby jednotlivých žáků. Dbejte na rady odborníků. Obvykle program poskytuje řadu úloh.

Příklady různých výukových programů:

- Fonologická cvičení
- Výuka abecedy (hry s písmeny)
- Procvičování slabik
- Vyhledávání písmen ve slovech
- Cvičení postřehu s kartičkami
- Podpora cvičení pomocí barev a možnost nastavení různých barevných schémat
- Označování písmen, skupin hlásek, slov apod. různými barvami
- Cvičení na rozšíření zorného pole (slovní pyramidy)
- Rozpoznávání slov s podporou pohybu rtů
- Procvičování větné stavby
- Syntéza řeči (převod textu do řeči) atd.

NEZAPOMEŇTE

- Poradit se s učiteli o vhodném programu pro vaše dítě.
- Každý software je pouze podpůrným prostředkem výuky a nenahradí ani domácí péči ani učitele.
- Před vlastním výběrem softwaru je nutno mít jasno v tom, co dítě potřebuje.

Poznámka: vybírejte programy, které neobsahují násilí a dbejte na to, aby program odpovídal věku vašeho dítěte!

**Různé styly
učení**

**Čím cvičení
obsahují méně
čtení a psaní,
tím nižší je
jejich účinnost
při výuce
těchto
dovedností.**

**Požádejte o
pomoc učitele
nebo jiné
odborníky!**

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

A) OBECNÁ DOPORUČENÍ

- Jaký styl učení vyhovuje vašemu dítěti? (viz 8. kapitola)
- Používá při učení všechny smysly? (viz 8. kapitola)
- Je schopno rozlišovat, co je jednotlivým jazykům společné a čím se navzájem liší?

Příklad: *house* (anglicky) a *Haus* (německy)
toto slovo se v obou jazycích vyslovuje stejně [haus] a má i stejný význam, ALE píše se různě: (house – Haus).

- Opakuje si dítě slovíčka pravidelně?
- Má možnost kontaktu s kulturním prostředím cizího jazyka, který se učí (např. dopisování s přáteli, dovolená, sledování televize, lidé v bezprostředním okolí hovořící daným jazykem apod.)?
- Nabízí škola možnosti pobytů v zahraničí, doporučuje televizní vysílání, má k dispozici časopisy či filmy vhodné pro děti a mládež?

B) SPECIFICKÁ DOPORUČENÍ

1. Hlásky a písmena

- Je dítěti jasné, že jedno písmeno může být vyslovováno jako různé hlásky?

Příklad:
Ukazujte dítěti kartičky s písmeny a vyslovujte přitom všechny možné hlásky, které k danému písmenu patří.
Naučte dítě rozeznávat pravidla tam, kde existují.

- Je dítěti jasné, že jednu hlásku lze napsat různými způsoby?

Příklad: tabulka hlásek v cizím jazyce

Hlásky	Způsob psaní			
anglicky [ou]	cold	shoulder	show	...
francouzsky [ã]	mentir	chanter	blanc	...
německy [f]	Ofen	Affe	Vogel	...

HALLO

GRUEZI

HELLO

AHOJ

HOLA

Rozdílné
a společné
prvky

Kontakty:

Dopisování
s přáteli

Pobyty
v zahraničí

Jedno písmeno
– různé hlásky

Jedna hláska –
různý způsob
psaní

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

- Věnuje dítě zvláštní pozornost písmenům a hláskám, které v jeho mateřtině neexistují?

Příklad: m

NÁZEV–HLÁSKA–GRAFÉM (nakreslit, obtahovat, atd.):

/em/ výslovnost [m] - „Podívej se, vypadá jako dva spojené mosty.“

- Používá dítě ustálená slovní spojení / rýmy / písničky?

Ustálená slovní

Jak se máte?

How are you?

Comment ça va?

spojení

Wie geht's ?

Hoe maakt U het?

Rhymes

Katzen können Mäuse fangen,
haben Krallen, scharf wie Zangen,
kriechen durch die Bodenlöcher
und zuweilen auf die Dächer.

Row, row, row your boat
gently down the stream.
Merrily, merrily, merrily, merrily,
life is but a dream.

Česky	káva	láva	tráva	kráva
Katalánsky	pruna	bruna	lluna	engruna
Španělsky	vino	camino	latino	tocino

2. Slovní zásoba

- Jak se vaše dítě může naučit nová slovíčka?

Příklady:

- Ved'te dítě k tomu, aby si samo vytvářelo nové kartičky obsahující obtížná slovíčka.

- Na zadní straně kartičky s obtížným slovem by měl být obrázek popisující slovo nebo situaci, při které se dané slovo používá (slovíčka je vhodné psát velkými písmeny na velké kartičky).

- Dítě nechte poslouchat příběhy, kde se vyskytují slova, jež se dítě právě učí (případně knihy na audiokazetách, televizní programy, filmy, časopisy – důležitá je zde kvalita !).

- Je důležité, aby dítě mělo možnost vnímat slova všemi smysly (zrakem, sluchem, hmatem, chutí i pohybem).

Učení nových
hlásek a písmen

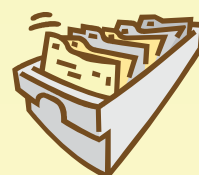

Procvičování
ustálených
slovních
spojení,
básniček,
písniček

Slova, která
se rýmují

Nová slovní
zásoba

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

Možnosti zapamatování nových slovíček:

Nahrávání na kazetu - (slovo – pauza - opět stejné slovo)	Slyšet, vidět, vyslovit a ukázat nebo předvést (např. pohybem)	Slyšet a vyslovit dřív než zazní z kazety	Slyšet a vyslovit při relaxaci nebo při různých pohybových činnostech	Slyšet, slabikovat, vyslovit, napsat a porovnat s předlohou

- Ved'te dítě k tomu, aby si slovní zásobu osvojovalo po malých částech.
- Je vhodné, aby se dítě učilo slova na základě jejich příbuznosti jako je tomu v češtině („byt – bytový – bytný – obytný“), např. „act, active, action“, aj.

JAK SE VAŠE DÍTĚ NAUČÍ PSÁT SLOVA SPRÁVNĚ?

Příklady:

- Ved'te dítě k vymýšlení příběhu na jednotlivá písmena, ze kterých je slovo složené:

C arol
O pens
A ll
T ins

- Motivujte dítě k tomu, aby si osvojovalo tvar slova tím, že kolem něho vytvoří rámeček kopírující jeho tvar. Slovo zároveň čte nahlas.

happy

- Doporučte dítěti, aby kolem obtížných slov nakreslilo jejich obrázky.
- Navrhněte dítěti, že může slovo nebo jeho části proměnit v obrázek

moon = m ☺ ☺ n

Pamatujte při procvičování tvarosloví na používání barev:

teacher

teaching

pre-teaching

Používejte slovníky (obrázkové jsou nejvhodnější).

Učení slovíček

Sluchem

- ustálená slovní spojení,
- verše,
- slabiky

Zrakem

- prohlédnout
- vyslovit
- přikrýt
- znovu vyslovit
- napsat
- zkontrolovat
- Představte si slovo napsané barevně na kontrastním podkladě
- Používejte obrázky

Hmatem

- napiš slovo do písku, na koberec
- vytvoř slova z drátu, plastelíny,
- skládej je z kamenů
- napiš ho na klávesnici

Používání slov v kontextu

(krátké příběhy)

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

Jak může Vaše dítě procvičovat pravidelná a nepravidelná slovesa v cizích jazycích?

Stanovte si čtyři pravidla dle následujících pokynů:

- Vypracujte přehled všech časů.
- Rozdělte do skupin dle podobností (např. dle koncovky -ew: *blew*, *grew*, *sew* atd.).
- Procvičte nejdůležitější formy (procvičovacími plakáty dle vlastního výběru,...).
- Procvičte s dítětem krátce před testem slovíčka, která mu činí obtíže.

Cvičení: řekněte dítěti infinitiv nepravidelného slovesa.

Nechť vám dítě řekne minulý čas (např. *gehen-ging*).

Francouzsky	Anglicky
né - <i>naître</i>	to buy - <i>bought</i>
eu - <i>avoir</i>	to sell - <i>sold</i>

Příklady gramatických pravidel:

- Krok za krokem: doporučujeme rozdělit pravidla do jednotlivých kroků, které jsou jasně formulovány (podobně jako recept na vaření).
- Tyto kroky by od sebe měly být jasně oddělené.
- Pro každé pravidlo použijte jinou barvu.
- Vysvětlení pravidla proveďte v mateřském jazyce a nechte dítě toto pravidlo zopakovat.
- Nakreslete schéma nebo vtipný obrázek, pomůže-li to vašemu dítěti k lepšímu zapamatování daného pravidla.
- Je-li to nezbytné, text zjednodušte.
- Zhotovte plakát s těžkými pravidly a zavěste jej na dobře viditelné místo po dobu, kterou dítě potřebuje k osvojení daných jevů.

Úprava pracovních listů podporuje proces učení.

U všech pracovních listů, obzvláště testů, je nezbytné dodržet:

Velká písmena (Font velikosti 12-14, Comic Sans MS)

Přehledné uspořádání stran (nepřepřehledovat, výrazné nadpisy, větší řádkování)

- Volit vhodné barevné pozadí stránky a odpovídající písmo

krok za krokem

Používejte barvy

Pravidelná slovesa:

malte

maltest

malte

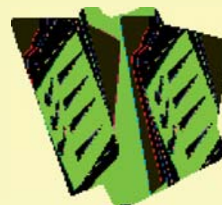
nepravidelná slovesa:

go

went

gone

Plakáty

Úprava

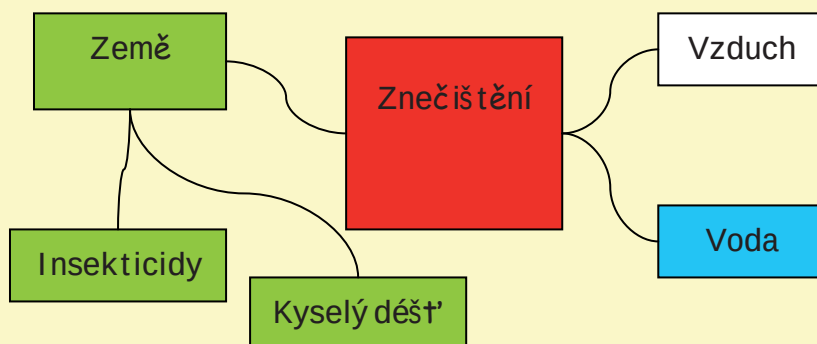
Pracovní listy
strukturujte
jasně a
přehledně

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

- Pravidla uspořádat do kartotéky, aby je bylo možno, v případě potřeby, snadno nalézt.
- Velmi důležitý je kontakt mezi učiteli mateřského jazyka, cizích jazyků, rodiči a dítětem.
- Při komunikaci v cizím jazyce neopravujte gramatické chyby.
- Dítě může být motivováno, pokud se rodiče sami zajímají o cizí jazyky a jiné kultury.

4. Psaní textů

- Grafické vyjádření myšlenek (myšlenkové mapy)

- Strategie produkce textů

Příklady:

Dítě by mělo (1) říct, co chce napsat, (2) napsat příběh a (3) vyznačit nejdůležitější slova.

Poté by mělo napsat stejný obsah, ale

- jenom stručně
- z pohledu někoho jiného
- změnit pořadí myšlenek, časový průběh, místo atd.
- změnit typ textu: článek v novinách, článek na internetu, interview, dopis atd.

Texty je možno nakonec porovnat.

Dávejte si pozor na formální stránku (okraje, odstavce ...)

Kartotéka

Kontakt

Grafy a schémata

Strategie psaní textů

Textové schéma:

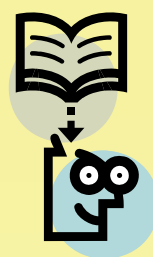
- Úvod
- Hlavní část
- Diskuse
- Závěr

11. VÝUKA CIZÍCH JAZYKŮ

5. Čtení textů a jejich porozumění

- **Jaké strategie mohou být použity při čtení textu v cizím jazyce?**
 - Promyslete si: O co se v textu jedná?
 - Už jsi o tomto tématu něco v minulosti slyšel?
 - Která slova k danému tématu už znáš?
 - Kde najdeš další informace (vyhledej články/knihy/ odkazy na internetu)?
 - Řekni druhému, co již o diskutovaném tématu víš (vycházej ze svých znalostí).
 - Najdi si optimální místo na čtení (doporučujeme: pohodlnou pozici; dostatek světla; pomůcky v dosahu; nenech se rozptýlit ...)!
 - U internetových článků je vhodné si nastavit větší písmo.
- **Jaké strategie mohou být použity pro porozumění textům v cizím jazyce?**
 - Poslouchej opakovaně magnetofonovou nahrávku nebo video a pro každý nový poznatek/myšlenku si vytvoř symbol (později ke každému symbolu najdi odpovídající slovo).
 - Čti potichu i nahlas. Čtení nahlas podporuje porozumění textu.
 - K textu nakresli obrázky nebo schémata; pod ně napiš krátké věty.
 - Podtrhni základní myšlenky.
- Zjednoduš text (pomocí jednoduchých slov, kratších vět apod.).
- **Jaké strategie mohou být použity pro prověření porozumění textu?**
 - Použij zvýrazňovače.
 - Každou otázku si pečlivě přečti a zopakuj nahlas vlastními slovy.
 - Použij různé barvy pro označení důležitých informací v každé otázce.
 - Povídej si o textu s kamarádem.

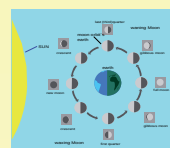
Vycházej ze svých znalostí

Doplň obrázky

Udělej schémata

Použij barvy

12. KDYŽ SKONČÍ POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA

Dítě ukončilo povinnou školní docházku. Co dál?

- Existuje celá řada povolání, která jsou vhodná pro osoby se specifickými poruchami učení. V nich mohou své schopnosti rozvinout jiným, často mnohem úspěšnějším způsobem než ve škole.
- Lidé s SPU jsou často velmi tvůrčí a technicky nadaní. Mnoho z nich se úspěšně uplatňuje v oblasti řízení, v technických, tvůrčích a sociálně zaměřených povoláních.

Profesionální poradenství v oblasti volby povolání

- Profesionální poradenství při výběru povolání má velký význam. Dospívajícím lidem s SPU může dát potřebnou jistotu a pomoci se správně rozhodnout.
- Je třeba brát v úvahu individuální preference.

Úloha rodičů při úspěšném přechodu ze školy do zaměstnání

Rodiče mohou dětem pomoci při:

- Uvědomění si silných stránek a potřeb dítěte/dospívajícího dítěte.
- Překonávání, resp. vyhnutí se slabým stránkám a využití silných stránek.
- Prosazení sama sebe ve škole i v práci.
- Prozkoumání zájmů a schopností k povolání při dobrovolné práci, letních brigádách apod.
- Učení se flexibilitě a vytrvalosti.
- Osvojování schopnosti nenechat se odradit neúspěchem nebo zklamáním.

Jak pokračovat?

Jaké povolání si zvolit?

Úloha rodičů

12. KDYŽ SKONČÍ POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA

Gramotnost

- U některých dospělých osob s SPU nebyla porucha formálně diagnostikována, a tak mohou být snadno ostatními považováni za méně gramotné. Jejich schopnosti v oblasti čtení a psaní nestačí požadavkům okolí.
- V současnosti existují možnosti výuky, resp. zdokonalení čtení, psaní a počítání v kurzech pro dospělé.

Je dyslexie celoživotní výzvou?

- Přestože se obvykle o specifických poruchách učení hovoří v souvislosti se schopností učení a se školou, jedná se o celoživotní problém.
- Mladé a dospívající osoby s dyslexií a dalšími specifickými poruchami učení mohou mít i nadále problémy v jednotlivých oblastech, např. při čtení, psaní, počítání a organizaci činností, zvládání času nebo při pamatování si podrobností.
- Mladí a dospívající lidé s SPU však mohou dosáhnout úspěchu za použití alternativních metod výuky, speciálních postupů a technik.
- Přestože jsou osoby s SPU vystaveny při dospívání zvláštním nárokům, může jim pomoci dostatečná flexibilita, pomoc při plánování a výdrž ze strany rodičů i okolí.

Čtení

Psaní

Počítání

Specifické poruchy
učení –

celoživotní výzva

13. DYSKALKULIE

ÚVOD

Obdobné potíže, jaké se objevují při čtení a psaní, se mohou vyskytnout i v oblasti početních dovedností. Takové potíže se většinou označují slovem *dyskalkulie*. I v tomto případě bývají obvyklé problémy např. s krátkodobou pamětí, uspořádáním a organizací informací. Potíže v oblasti osvojování matematických schopností a dovedností nemusí být vždy spojeny s dyskalkulií, proto uvedené postupy a rady můžeme použít u všech dětí, které se obtížně orientují v matematickém učivu (např. u dětí s hypokalkulií, kalkuloastenií, oligokalkulií apod.).

POTÍŽE

Děti s dyskalkulií mohou mít potíže s:

- pochopením vzájemných souvislostí čísel
- naučení se násobilce
- geometrické představivosti
- pojmy jako je čas a prostor
- uspořádáním příběhů do časových posloupností
- orientací při úkolech, kdy je třeba věci řešit opačným způsobem
- pochopením prostoru a s orientací v něm
- vizuálním rozlišováním, které může být příčinou záměny znamének (např. +, -, x atd.)
- počítáním z paměti (práce s čísly a symboly v krátkodobé paměti)

Matematika má také svůj „vlastní jazyk“ a ten může být zdrojem mnoha problémů. Dítě nemusí chápat význam matematické terminologie např. u slov jako je **obvod**, **hodnota** a **rovná se**. Zajímavé je zeptat se žáků ve třídě na definici slova „rovná se“. Uslyšíme tolik různých interpretací, které můžeme pravděpodobně shrnout do slova „odpovídá“. Matematické pojmy ale musí být jasně chápány před tím, než se použijí ve výpočtech.

Každý matematický proces může být popsán pestrou škálou pojmů. Například: **dělení**, **násobení**, **výsledek**, **odčítání** či **sčítání**, **navýšení**, **plus**, **rovná se** a **celkem**.

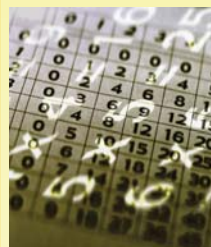
DYSKALKULIE

Potíže se
zpracováním
informací

Projevy
(příklady)

Násobení

Pojem času

atd.

13. DYSKALKULIE

VZÁJEMNÉ VZTAHY V MATEMATICE

Struktura matematiky je založena na vzájemných, na sebe logicky navazujících vztazích. Porozumění matematice předpokládá zachování pořadí učiva tak, jak je strukturováno v učebnicích pro jednotlivé postupné ročníky. Pokud má dítě nedostatky v látce, která je předpokladem k vyšším matematickým operacím, je nutné vrátit se zpět k základům.

ZPRACOVÁNÍM VE SPRÁVNÉM POŘADÍ!

Základním problémem je přiřadit správné symboly k početním operacím (např. $12+8$; $27-6$; 4×9 ; $36:4$). Dítě by přitom mělo mít možnost naučit se jednotlivé početní kroky hrou nebo s pomocí názoru. Teprve potom by se mu mělo ukázat, jak je to, co právě udělalo, vyjádřeno symboly.

Žáci s dyskalkulií jsou lepší v manipulaci s názornými pomůckami. Výhoda použití názoru je v tom, že nejprve se něco „udělá“ a teprve potom dojde k „popisu toho, co bylo uděláno“. Pokud bychom postupovali opačně, mělo by dítě co do činění pouze s množstvím nesrozumitelných symbolů a „technických údajů“. Přitom by si nedokázalo pořádně představit, co má s takovými znaky vlastně dělat.

Jakmile žák získá nezbytné základy v podobě praktických dovedností v daném učivu, musí následovat abstraktní zdůvodnění a zevšeobecňování.

Dětem s dyskalkulií činí často obtíže nalézt a zapamatovat si vzájemné souvislosti. Z toho důvodu nezřídka setrvávají u konkrétních názorných pomůcek déle než jejich spolužáci. Je tedy třeba vyhovět jejich individuálním potřebám a umožnit jim využívání těchto pomůcek.

V Seznamu doporučené literatury na konci této Příručky uvádíme dostupné publikace, které rodičům a učitelům usnadní práci s dětmi s dyskalkulií.

Úspěch v matematice závisí na pochopení vzájemných vztahů

Správné pořadí

Činnosti

Pojmenovávání

Zdůvodnění

13. DYSKALKULIE

UČENÍ POMOCÍ VÍCE SMYSLŮ

Při výuce matematiky je u dětí s dyskalkulií třeba použít zásadu učení více smysly, stejně jako v případě výuky jazyků. Děti se přitom učí pokud možno všemi smysly (např. zrakem, sluchem, hmatem, pohybem atd.).

Tak jak již bylo naznačeno v předchozím textu, nové matematické pojmy a výpočty lze například předvést na konkrétním materiálu, náčrtcích, grafech, obrázcích a pomocí slovního vysvětlení. Dítě je pak požádáno, aby vysvětlilo **vlastními slovy** své myšlenkové, resp. početní postupy atd. Dosažený pokrok musí být vždy dobře prověřen, protože dítě musí pochopit určitý početní úkon dříve, než je možno přejít k dalšímu kroku.

Učení pomocí smyslů

Učení všemi smysly

Časté chyby

$$4+3 = 6$$

$$9-3 = 7$$

$$3 \times 8 = 11$$

$$6 \times 7 = 47$$

$$3 \times 70 = 21$$

$$900 - 400$$

$$= 600$$

$$70 - 10 = 71$$

$$10 + 30 = 13$$

$$77 - 68 = 11$$

$$1475 + 6894$$

$$= 712169$$

14. PRÁVA DĚTÍ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ (SPU)

Děti s SPU patří do skupiny dětí se speciálními vzdělávacími potřebami („Special Educational Needs“ - SEN). Jejich základní práva jsou uvedena v úmluvě OSN o právech dítěte (Úmluva o právech dítěte; OSN, 1989):

- Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností ... (článek 28)
- Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k: (a) rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání, a rozumových a fyzických schopností v co nejširším objemu ... (článek. 29)

([http:// www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.doc](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.doc))

Z toho pro děti vyplývají tato práva:

- ☺ právo na diagnózu
- ☺ právo na určení obsahu, forem a metod k naplnění individuálních vzdělávacích potřeb
- ☺ právo na individuální přizpůsobení požadavků schopnostem dítěte
- ☺ právo rodičů obrátit se na příslušné osoby/orgány, nejsou-li práva dítěte dodržována

V některých státech již byly zavedeny tyto zásady:

- ☺ ve třídě se u dětí s dyslexií nedoporučuje hlasité čtení:

např. v Brazílii, Chorvatsku, České republice, Německu – částečně, Irsku, Norsku, Polsku, Švédsku, USA

- ☺ dítě nesmí dostávat špatné známky za specifické chyby v psaném textu vyplývající z jeho SPU:

např. v Brazílii, Chorvatsku, Německu, Itálii, Norsku, Polsku a v České republice

- ☺ dítě nesmí být trestáno a negativně hodnoceno za nekvalitní rukopis vyplývající z jeho SPU:

např. v Brazílii, Chorvatsku, Itálii, Norsku, Polsku, v České republice

- ☺ je povoleno používat počítače, případně tiskací tvar písma:

např. v Rakousku (pouze u starších žáků), Belgii, na Kypru, ve Francii, v Německu, Maďarsku, Irsku, Norsku, Polsku, ve Slovinsku, Španělsku, Švýcarsku, České republice, Velké Británii a USA

- ☺ domácí úlohy jsou ústní nebo zaznamenané na magnetofonu a nejsou písemné:

např. v Belgii, Chorvatsku, Francii, Maďarsku, Irsku, Norsku, Polsku, Rusku, Velké Británii, USA

Úmluva OSN o právech dítěte

Práva obecně

Práva převedená do výuky

14. PRÁVA DĚTÍ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ (SPU)

1. Zvláštní práva dětí s SPU při zkoušení:

- ☺ možnost kontroly pravopisu s pomocí pravopisných pravidel, případně slovníku

např. v Rakousku (u starších žáků), Belgii, Německu, Maďarsku, Norsku, Polsku, Velké Británii, České republice

- ☺ možnost dostávat otázky při zkoušce ústně (nahrané na magnetofonu) místo písemných otázek:

např. v Belgii, Norsku, Velké Británii, USA, České republice, Švýcarsku

- ☺ možnost nechat si přečíst otázky:

např. v Belgii, Brazílii, Chorvatsku, Irsku, Norsku, Španělsku, Velké Británii, USA, České republice, Švýcarsku

- ☺ delší čas na písemné zkoušky:

např. v Belgii, Brazílii, Chorvatsku, na Kypru, ve Francii, Německu, Maďarsku, Norsku, Polsku, Rusku, Slovinsku, Švédsku, Velké Británii, USA, České republice, Švýcarsku

2. Zvláštní práva dětí s SPU při výuce cizích jazyků:

- ☺ Možnost učit se pouze jeden cizí jazyk tam, kde ostatní se musí učit dva jazyky nebo více :

např. ve Francii, Irsku, Norsku, Polsku, Velké Británii, USA, Švýcarsku

- ☺ Základem hodnocení může být ústní projev :

např. ve Francii, Německu (Berlín), Norsku, Polsku, České republice

- ☹ Ve většině států nejsou tato práva prozatím uzákoněna
- ☹ Respektování práv často závisí na jednotlivých školách, resp. u učitelích.

Uvedené údaje vycházejí z průzkumu sdružení *European Dyslexia Association* z roku 2003. Podrobné údaje jsou v publikaci: Bogdanowicz, M. & Sayles, H.A. (2004). *Rights of Dyslexic Children in Europe*. Gdansk: Harmonia.

Zkoušení

Cizí jazyky

Hodnocení

Potíže

Projevy specifických poruch učení u dětí ve školním a domácím prostředí

Situace

Řešení

RÁNO

Po probuzení

Dítě má často problémy s včasným vstáváním, působí ospale, dlouho do noci dělalo domácí úkoly.	Vymyslete pro dítě něco příjemného a veselého, aby se probudilo, např. veselou písničku! Hlad'te dítě jeho oblíbeným plyškem a přitom mu říkejte říkanku odpovídající danému zvířeti! Dejte dítěti pusku na dobré ráno! Vytvořte si s dítětem společné příjemné rituály.
--	---

Mytí, oblékání, snídane

Dítě s obtížemi v oblasti motoriky tyto činnosti nesnáší, protože jsou pro něj obtížné, časově náročné a nepřinášejí žádný velký úspěch.	Pomáhejte dítěti tak dlouho, jak je jen třeba, ale jakmile zjistíte, že úlohu zvládá, přestaňte s tím! Nikdy nedělejte úkoly za dítě!
Dítě se často zajímá o něco zcela jiného, než o to, co by v danou chvíli mělo právě dělat. Např. místo mytí obličej se ... češe ...	Nezlobte se na něj a raději se ptejte dítěte, co má v daném okamžiku vlastně dělat! Motivujte ho k žádoucí činnosti, např. tím, že na něj v kuchyni čeká jeho oblíbená snídaně nebo že mu cestou do školy koupíte jeho oblíbený časopis!

Odchod do školy

Dítě nechce často jít samo do školy a má strach, protože tam na něj opět čekají obtížné úkoly a nepříjemné situace.	Podporujte dítě bez ohledu na to, jaké známky nosí domů! Řekněte mu: „Vím, že jsi se včera hodně připravoval. Dělal jsi maximum a já tě za to chválím. Když to nedopadne, podíváme se na to spolu znovu a uvidíš, že to příště bude lepší. Nedělej si starosti!“ Vždycky se s dítětem příjemně rozlučte!
Dítě nechce jít do školy a předstírá nemoc.	Změřte mu teplotu, podívejte se mu do krku a když se vám zdá, že něco předstírá, tak mu řekněte, že jste nic nenašli! Zkuste zjistit, z čeho má dítě strach! Pomozte mu strach překonat a navrhněte mu řešení (např. že napíšete panu učiteli, setkáte se s ním, promluvíte se spolužáky atd.)! V případě, že potíže budou přetrvávat, vyhledejte odbornou pomoc!

ODPOLEDNE

Po příchodu ze školy domů

Dítě má potřebu vyprávět vše, co se ve škole stalo.	Vyslechněte dítě a vytvořte prostředí, ve kterém může vše říct a neprojevuje žádné negativní reakce nebo stres! Vyslechnutí dítěte je důležitější než všechno ostatní. Např. řeknete-li dítěti: „Nejdřív sněz polévku a pak mi všechno povíš“, pak se nedivte, že dítě už nic neřekne. Myslete na to, že vaše vlastní úvahy nelze přenést na dítě, protože má jinou představu o tom, co je důležité! Máte-li naspěch, vyvarujte se vět typu: „Řekni mi to rychle, protože za pět minut mi jede autobus!“, ale snažte se situaci zvládnout k oboustranné spokojenosti.
Dítě je ve špatné náladě, nechce s nikým mluvit, ale cítíte, že ve škole zase k něčemu došlo.	Snažte se dítě přesvědčit o tom, že ho přijímáte i s jeho chybami a že ho máte rádi! Řekněte mu, že si děláte starosti nad jeho smutným obličejem a že problémy se možná dají zvládnout snáz, když o nich spolu promluvíte a zamyslíte se nad nimi!

Domácí úkoly

Dítě nechce dělat úkoly hned po škole, protože je unavené a ví, že jsou těžké a nepříjemné.	Nechte dítě vždy odpočinout, jít ven nebo na návštěvu ke kamarádům. Stanovte si na každý den v týdnu dobu, kdy se budete věnovat školní přípravě. Dbejte na dodržování dohodnuté doby!
Dítě potřebuje na domácí úkoly spoustu času, nesoustředí se na práci a snadno se rozptýluje.	Rozdělte úkoly společně s dítětem na malé „části“ a pro jejich splnění stanovte určitý čas (nastavte budík)! Poté, co dokončí několik „dílčích úkolů“, dejte mu prostor pro změnu činnosti a jeho zájmové aktivity!
Dítě říká, že ve škole nedostalo žádný domácí úkol. To je ale málo pravděpodobné.	Zjistěte, jestli dítě opravdu nemá žádný domácí úkol (např. zatelefonujte jeho kamarádům). Pokud se situace opakuje, dohodněte se s učiteli, že např. budou kontrolovat, zda si dítě úkoly zapsalo nebo budou akceptovat, že napíšete s dítětem úkol jiný.
Dítě nechce domácí úkoly dělat a tvrdí, že jim nerozumí a neví, jak z toho ven.	Zjistěte, které úkoly je dítě schopno samo zvládnout a kde potřebuje pomoc! Dítě by mělo udělat vše, co zvládne, ale buďte mu nablízku pokud bude potřebovat pomoc či povzbuzení. Má-li dítě velké potíže, úkol mu vysvětlete, přesvědčte se, že ho pochopilo a pracujte s ním. Po dlouhém domácím úkolu je třeba dítě pochválit a povolit mu činnost, kterou rádo dělá (např.

	skateboard apod.). Pokud je domácí úkol svým obsahem nad síly dítěte, sdělte tuto skutečnost učiteli a porad'te se s ním na dalším postupu.
--	--

Čtení

Dítě nechce číst knížky, které dostalo od učitele za domácí úkol.	Čtěte s dítětem společně (např. se střídáte ve čtení, čtete spolu nahlas apod.)! Přerušete čtení a povídejte si s dítětem, co vidí na obrázcích, které jsou v právě přečtené části knížky! Ptejte se dítěte na jeho názor, hovořte s ním o obsahu textu! Drobné chyby při čtení přehlédněte, pokud neovlivňují porozumění obsahu.
---	---

Sešity na domácí úkoly

Dítě zapomíná dělat opravy úkolů a při jejich psaní a vypracovávání ještě často chybuje.	Denně prohlížejte sešity dítěte s úkoly a zkontrolujte, zda všechny chyby opravilo! Označte chyby, které najdete, na okraji sešitu tužkou! Dítě by mělo být následně schopno na označených řádcích najít chyby a opravit je. Opravy může provádět s vaší pomocí, nikdy je však nedělejte za dítě!
Dítě při psaní neustále chybuje.	Pracujte s dítětem na jeho pravopisu za použití metod, které se zaměřují na silné a slabé stránky dítěte a s ohledem na jeho speciální potřeby výuky (viz 9. kapitola)!

Školní taška

Dítě by mohlo při přípravě tašky zapomenout na některé důležité věci.	Plánujte společně s dítětem: „Co budeš zítra ve škole potřebovat?“ – Doporučte dítěti, aby si všechno důležité napsalo, zkontrolujte seznam a pomozte dítěti s přípravou tašky podle školního rozvrhu! Poté zkontrolujte, zda něco nechybí – dítě by mělo odškrtnat, zda má všechno podle seznamu!
Dítě často zapomíná školní nebo domácí sešity, důležité materiály apod. Často má v tašce velký nepořádek a rychlé hledání věcí je v ní pak obtížné.	Nechte dítě, aby si tašku každý den samo připravilo (ihned, jakmile dodělá domácí úkoly)! Zkontrolujte, zda tam má opravdu všechno důležité a pomozte mu udělat si v ní pořádek (např. tužky, propisovací tužky, gummy, knihy...)! Poté odstraňte tašku z jeho dosahu, jinak se může stát, že dítě z připravené tašky něco vyndá.

Doučování

Dítě může mít potíže při rozvoji vizuálně-motorických, sluchově-řečových a motorických funkcí, a také v oblasti koordinace, tedy spojení jednotlivých psychomotorických funkcí. Odborníci jsou schopni tyto potíže zjistit a děti vést tak, aby potíže časem ustupovaly.	Bud' te v kontaktu se školou a spolupracujte i s dalšími odborníky (např. speciálním pedagogem, pracovníkem školského poradenského pracoviště apod.)! Doma provádějte doporučená cvičení! Jen tak lze potíže odstranit a zlepšit schopnosti dítěte. Vždy po skončení cvičení použijte nějakou odměnu, aby se učení stalo pro dítě zajímavé!
---	---

Doma

Dítě má obvykle v pokojíčku, na psacím stole, v zásuvkách a v šatní skříni nepořádek a není schopno si udělat ve věcech pořádek.	Schovejte polovinu her dítěte (především ty, které často nepoužívá) a každý měsíc je obměňujte! Nakupte plastové nebo dřevěné bedýnky a dejte je na poličky! Na každou bedýnku dejte obrázek nebo seznam věcí, které obsahuje (umí-li již dítě číst)! Uklid' te pokojíček s dítětem, aby vědělo, co má dělat! Přitom dejte všechno do příslušných bedýnek a každé bedýnce určete místo! V následujících týdnech pomáhejte dítěti s úklidem! Rad' te mu a po skončení úklidu mu dejte najevo, že máte radost z jeho snahy!
Dítě neustále zapomíná na své domácí povinnosti, např. vynášet odpad do popelnice.	Nepomáhá-li slovní napomínání, dejte dítěti najevo, že jste jeho přístupem zklamáni a trvejte na splnění úkolu.

VEČER

Čtení na dobrou noc

Dítě nemá zájem ani o knížky ani o čtení textů. Má problémy se na text soustředit a pochopit ho.	20 minut před spaním dítěti čt' te z knihy, kterou si vybralo! Potřebu kontaktu s knihami lze vypěstovat „čtením z radosti“ nebo „čtením ze zvyku“ před spaním. Je však také možné čas strávit jinak, např. vyprávěním obsahu knihy, diskusí o postavách, společným přemýšlením o příběhu, společným smíchem apod.
Dítě nechce jít spát.	Nechte světlo svítit ještě dalších 20 nebo 30 minut, pokud dítě chce. Můžete například pustit relaxační hudbu, pohádku apod.! Vytvořte si s dítětem společné příjemné rituály.

Situace rodin dětí se specifickými poruchami učení (SPU)

v České republice

Problematika rodičovství dítěti se specifickými poruchami učení (SPU) zasluhuje větší pozornost odborníků, než tomu bylo doposud. Důvodem, proč je tak málo badatelů zabývajících se touto otázkou, může být i to, že se jedná o „žitou zkušenost“ rodičů, jejich dennodenní poznatky o tom, co to znamená být rodičem dítěte s SPU. Tato forma rodičovství vyžaduje čas a trpělivost s dítětem v domácí přípravě na školu, podporu dítěte v jeho boji s obtížemi, které specifické poruchy učení obnáší, i překonávání předsudků v okolí.

Dnešní doba klade čím dál tím větší nároky na vzdělání, takže vzdělání se stalo otázkou společenské prestiže rodiny a pro dítě samotné předpokladem profesního a společenského uplatnění. Na trhu práce je v souvislosti se vzděláním stále větší konkurence. Tím se mění i nároky kladené na dítě. Prioritou je dosáhnout co nejvyššího vzdělání. Nestačili dítě ve škole, dotýká se to více než kdy dříve ambicí jeho rodiny.

Jednou z příčin nezájmu (dle mého názoru zdánlivého) o poměry rodin dětí s SPU mohou být obavy odborníků z toho, že rozdíly kulturního a kontextového prostředí v různých zemích, mohou ovlivnit význačnost či bezvýznamnost problémů spojených s rodinou. Možná, že právě obava z toho, že lokální výsledky situace rodin v rámci jedné země nebude možné zevšeobecnit, je překážkou v mezinárodním výzkumu rodin dětí se specifickými poruchami učení. To však neznamená, že výzkum rodin dětí s SPU na mezinárodní úrovni neexistuje. Dokladem toho je např. projekt „DYPATEC - Dyslexia - Parents' and Teachers' Collaboration“, na kterém se podílí i katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a v jehož rámci vznikla předkládaná Příručka pro rodiče dětí se specifickými poruchami učení..

Následující text je zaměřen na problematiku dětí se specifickými poruchami učení v České republice. Pozornost je tu především věnována oblasti diagnostiky a poradenství a spolupráci mezi rodinou dítěte a školou.

Kdo provádí diagnostiku specifických poruch učení ?

Diagnostiku specifických poruch učení provádí specializovaná školská poradenská pracoviště - konkrétně pedagogicko-psychologické poradny (PPP). Komplexní diagnostika je na těchto pracovištích zajišťována spoluprací psychologa, speciálního pedagoga, popř. dalších specialistů (odborní lékaři).

Při diagnostikování specifických poruch učení vycházíme i z poznatků, které zaznamenává učitel a jsou zasílány poradenskému pracovišti formou „školního dotazníku“.

Jakým způsobem probíhá diagnostika specifických poruch učení?

Součástí diagnostiky je anamnéza zaměřená na dítě, sourozence i rodiče. Anamnestické údaje zjišťujeme převážně formou dotazníku a následně k upřesnění informací individuálním rozhovorem. Důležité jsou informace o výskytu podobných obtíží v rodině, informace o průběhu těhotenství a porodu, onemocněních a úrazech, které dítě prodělalo, dále údaje o psychomotorickém vývoji (řeč, motorika) a zájmech dítěte.

Psycholog zjišťuje úroveň rozumových schopností a osobnostních charakteristik. Za tímto účelem se nejčastěji využívá test WISC III. s podrobným rozbořením a přihlédnutím k jednotlivým subtestům.

V průběhu speciálně pedagogického vyšetření sledujeme chování dítěte, jakým způsobem úkoly řeší, jaký je efekt pomoci ze strany examinátora, sledujeme pracovní tempo, schopnost koncentrovat pozornost.

Speciálně pedagogické vyšetření zahrnuje:

1. speciálně didaktické zkoušky vztahující se k příslušné věkové kategorii žáka a typu jeho postižení, a to:
 - a) vyšetření čtení, při kterém sledujeme základní charakteristiky čtenářského výkonu (rychlost, správnost, techniku čtení a porozumění,

kvalitu chyb). Z výše uvedeného se pak vyvozuje postup při reedukaci. K vyšetření hlasitého čtení jsou používány standardizované texty Matějčka.

- b) vyšetření psaní, kdy se psaní hodnotí z hlediska grafické, pravopisné a obsahové stránky. Diagnostickými nástroji je opis, přepis a diktát, kdy vycházíme ze Souboru specifických zkoušek od Nováka. Při psaní sledujeme způsob sezení při psaní, držení psacího náčiní, způsob psaní (plynulost tahů, přítlak, velikost a sklon písmen), rychlost psaní, úroveň grafomotoriky a vizuomotorické koordinace.
- c) hodnocení pravopisu probíhá na základě diktátu. Při rozboru chyb odlišujeme chyby mluvnické i specifické. Výkony v písemných projevech ve školském poradenském zařízení porovnáváme s výkony ve školních sešitech.
- d) vyšetření matematických schopností se provádí na požádání. Nejběžněji používané testy jsou Barevná kalkule, Číselný trojúhelník, Kalkule III a IV, Rey - Osterriethova komplexní figura. Tyto zkoušky jsou většinou součástí Souboru specifických zkoušek k posuzování úrovně matematických schopností od Nováka.

2. zkoušky zaměřené na úroveň percepčně - kognitivních oblastí. Zde sledujeme:

- a) Úroveň sluchového vnímání za použití zkoušky sluchové diferenciacce (Wepman - Matějček, Soubor specifických zkoušek od Nováka) a zkoušky sluchové analýzy a syntézy (Matějček nebo Soubor specifických zkoušek od Nováka).
- b) Úroveň zrakového vnímání, k čemuž se používá Edfeldtův reverzní test a zkouška zrakové diferenciacce ze Souboru specifických zkoušek od Nováka.
- c) Úroveň audiomotorické koordinace za použití zkoušky percepce a reprodukce rytmu ze Souboru specifických zkoušek od Nováka.
- d) Úroveň pravolevé a prostorové orientace opět za použití Souboru specifických zkoušek od Nováka.

e) Oblast řeči, kdy je pro nás především důležitá výslovnost, vyjadřovací schopnosti, slovní zásoba a další nápadnosti (jako např. zadrhávání v řeči). Tyto oblasti hodnotíme v průběhu rozhovoru s dítětem. Případný výskyt specifických poruch řeči zjišťujeme opakováním slovních spojení či vět.

f) V případě potřeby zahrnuje speciálně - pedagogická diagnostika další zkoušky, např. zkoušku motoriky (zde používáme nejčastěji Mikův Orientační test dynamické praxe či Soubor specifických zkoušek od Nováka), vizuomotorické koordinace (používáme Matějčkův Test obkreslování či Bender - Gestalt test), vyšetření pozornosti (především prostřednictvím Jiráskova číselného čtverce či Brickenkampova Testu pozornosti D2), zkoušku laterality (nejčastěji používáme test Matějčka a Žlaba) či paměťový test učení.

Specifické poruchy učení mohou být u dítěte diagnostikovány až poté, co nastoupí povinnou školní docházku. Přesto je možné odhalit u dětí předškolního věku tzv. „riziko dyslexie“. Pro včasnou depistáž dětí používáme za tímto účelem Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky od Švancarové a Kuchařské a Prediktivní baterie čtení od Inizana.

Jaká následuje procedura pro rodiče a děti poté, co jsou specifické poruchy učení diagnostikovány?

Poté co jsou u dítěte diagnostikovány specifické poruchy učení (SPU), jsou rodiče seznámeni s pravděpodobnými příčinami vzniku těchto poruch. Zároveň jsou jim i popisovány a vysvětleny jednotlivé projevy SPU.

Rodiče mají také právo být informováni o možnostech hodnocení a klasifikace žáků s poruchami učení s tím, že jsou jim navrženy formy speciální péče vzhledem k zjištěné hloubce specifických obtíží.

Formy speciální péče pro děti se specifickými poruchami učení jsou v České republice následující:

- ** integrace - individuální přístup v rámci běžné třídy základní školy (ZŠ)
- ** reedukace pod vedením proškoleného učitele, která může být buď
individuální či skupinová
- ** reedukace pod vedením speciálního pedagoga na škole
- ** ambulantní péče v pedagogicko-psychologické poradně (PPP)
- ** specializované třídy při ZŠ
- ** základní školy pro děti se specifickými poruchami učení
a chování dětské psychiatrické léčebny.

Podpora dětí se specifickými poruchami učení ze strany školy

Individuální přístup učitelů k dítěti se specifickými poruchami učení nejčastěji spočívá:

- v úpravě hodnocení a klasifikace
- v alternativních způsobech ověřování vědomostí a dovedností
- ve vypracování individuálního vzdělávacího plánu
- v úzké spolupráci s rodiči a školským poradenským zařízením.

Školy dále pomáhají zajišťovat nápravy specifických poruch učení, a to formou individuální nebo skupinovou.

V současné době se často hovoří i o nutnosti spolupráce mezi rodinou a školou dítěte. Zde je zásadní, aby učitel považoval rodiče za partnera při práci s dítětem. Takovýto přístup úzce souvisí s osobností pedagoga a jeho odbornými znalostmi v dané problematice.

Podpora dítěte se specifickými poruchami učení v rodině

Ta samozřejmě závisí na úspěšnosti žáka v ZŠ a na přístupu vyučujícího. Někdy se u rodičů setkáváme s přehnaným očekáváním ze strany rodičů, které se projevuje kladením vysokých požadavků na dítě nebo naopak s menší pozorností věnovanou dítěti (v extrémním případě může dojít až ke ztrátě zájmu o dítě).

V praxi se často setkáváme s tím, že pro řadu rodičů je postačující ohleduplnost vyučujících vyplývající ze závěru a doporučení v poradenské zprávě.

Hlavní problémy rodičů dětí se specifickými poruchami učení v České republice

Mezi časté problémy, se kterými se rodiče dětí se specifickými poruchami učení potýkají, patří nepochopení problémů dítěte ze strany učitele, nepřípravenost některých učitelů pro práci s dětmi s SPU, nerespektování poradenské zprávy ze strany školy, strach z reakce okolí i obavy z perspektivy profesní orientace (v České republice je bohužel stále ještě menší provázanost v systému základní a střední škola pro děti s SPU, navíc v oblasti diagnostiky není k dispozici standardizovaná testová baterie pro studenty SOU, SŠ, VOS, VŠ a dospělé klienty).

Na stresové činitele v rodinách dětí se specifickými poruchami učení byl zaměřen výzkum vedený Prof. Matějčkem. V průběhu výzkumu vyplynulo šest základních kategorií, označujících šest základních zdrojů stresu v rodinách¹: spolupráce se školou, spolupráce s dalšími odborníky, symptomy dyslexie, reakce okolí, pocit viny a ekonomická situace rodiny.

1) Spolupráce se školou

Výsledky rozhovorů ukázaly, že rodiče přikládají velký význam spolupráci se školou. Pokud je spolupráce z pohledu rodičů nedostačující a škola v jejich pohledu selhává, potom se rodiče staví ke škole negativně a přičítají jí vinu za neúspěch svého dítěte. Celkově je možné říci, že spolupráce se školou je jedním z nejčastěji uváděných zdrojů stresu.

Na tomto místě je však důležité zdůraznit bipolární charakter spolupráce rodiny a školy. Stejně tak, jako je spolupráce se školou uváděna jako jeden z stresových činitelů pro rodiny dětí s SPU, tak také platí její resilientní² potenciál. Tam, kde měli rodiče dobré zkušenosti se školou, považovali ji za jednu z největších opor, se kterými se v průběhu svého rodičovství dítěti s SPU setkali.

1 Výzkumný projekt Psychiatrického centra Praha „Analýza stresových a resilientních činitelů v rodinách dětí se specifickými poruchami učení (SPU)“, který byl podpořen Grantovou agenturou ČR, registrační číslo 406/04/0689. Řešitel: Zdeněk Matějček, Marie Vágnerová. Spoluředitelé: Iva Strnadová, Lenka Krejčová.

2 Resilience je pojem používaný v psychologii rodiny k označení schopnosti rodiny „rychle se zotavit z krize nebo přechodné události, která vyvolala změny v rodinném fungování“ (in Sobotková 2004, s. 2). Jedná se o proces, který implikuje růst — člověk se „stává silnějším díky zkušenosti, kterou prožil“ (in Boss 2002, s. 4).

2) Spolupráce s dalšími odborníky

Nejčastěji vytýkaným jevem na adresu poraden byla nedostatečná schopnost zaměstnanců poradny informovat rodiče pro ně srozumitelným způsobem o příčině a symptomech specifických poruch učení a o možnostech práce s dítětem.

3) Symptomy specifických poruch učení

Rodiče dětí s dyslexií se podle svých slov těžko smiřovali s projevy specifických poruch učení a jejich odrazem na školní výkony dítěte a na domácí přípravu na školu.

4) Reakce okolí

Reakce okolí, a to toho nejbližšího (manžel, manželka), blízkého (prarodiče a další příbuzní), vzdálenějšího (kolegové ze zaměstnání) i vzdáleného (prezentace problematiky v masmédiích), patřily k nejčastěji zmiňovaným faktorům ovlivňujícím vyrovnávání se rodičů s SPU u svého dítěte. Jak vyplynulo zcela jasně z analýzy shromážděných údajů, nejnáročnější zátěží byla pro rodiče negativní odezva partnera na diagnózu specifických poruch učení u jejich dítěte. Obzvláště v partnerském vztahu je důležité hledání a nacházení podpory a zázemí. Setká-li se člověk s negativní reakcí partnera na vlastní dítě, je prožívání této nesnadné životní reality umocněno.

5) Pocit viny

Pocit viny u rodičů dítěte s SPU bývá častým jevem, a to jak u rodičů, kteří mají sami SPU, tak u těch, kteří jimi nejsou. U rodičů s SPU se setkáváme se dvěma důvody pocitů viny. Nejčastěji si vyčítají, že své postižení předali svému dítěti. Dalším zdrojem pocitu viny je skutečnost, že někteří z nich nemají dostatečné dovednosti svému dítěti pomoci. Rodiče, kteří nemají stejné postižení jako jejich dítě, si poměrně často vyčítali, že svému dítěti před stanovením diagnózy křivdili a považovali ho spíše za lenocha.

LITERATURA

- Bechen, P., Kinzinger, W., & Seger, S. (2004). *LRS-Ratgeber*. Stuttgart: Riederer.
- Betz, D. & Breuninger, H. (1991). *Jedes Kind kann schreiben lernen*. Weinheim: Beltz.
- Betz, D. & Breuninger, H. (1998). *Teufelskreis Lernstörungen. Theoretische Grundlegung und Standardprogramm. Materialien für die klinische Praxis*. (5. Aufl.). München: Beltz.
- Černá, M. (1999) *Lehké mozkové dysfunkce*. Praha : Karolinum.
- EGS-Texte: *Erscheinungen. Theorieansätze. (2001) Prävention. Eine systematische Einführung in die Gesamtproblematik*. 2. Aufl.- München. Oldenbourg.
- Ganser, B. & Richter, R., (Hrsg.). (2003). *Was tun bei Legasthenie in der Sekundarstufe?* Donauwörth: Auer.
- Geist, A. (2003). *Einführung in das Erdinger Eltern-Kind-Rechtschreibtraining*. Skript. Erding.
- Grabbe, F., Haller, K., Küppers, A., & Lassert, U. (1997). *Training – Diktate, Sek. Stufe I, 1 – 10. Schuljahr, 100 Testdiktate*. Stuttgart : Klett.
- Haase, P. (Hrsg.). (2000). *Schreiben und Lesen sicher lehren und lernen. Voraussetzungen Risikofaktoren, Hilfen bei Schwierigkeiten*. Dortmund: Borgmann.
- Hofmann, B. (2001). *Lese-Rechtschreibschwäche – Legasthenie. Erscheinungen. Theorieansätze. Prävention. Eine systematische Einführung in die Gesamtproblematik* (2. Aufl.). München: Oldenbourg.
- Klasen, E. (1997). *Legasthenie – umschriebene Lese-Rechtschreib-Störung. Informationen und Ratschläge*. Weinheim: Chapman und Hall International Thomas Publishing company.
- Klicpera, Ch. & Gasteiger-Klicpera, B. (1998). *Psychologie der Lese- und Schreibschwierigkeiten. Entwicklung, Ursachen, Förderung* (2. Aufl.). Wien: Beltz.
- Klicpera, C. , Schabmann, A., & Gasteiger-Klicpera, B. (2003). *Legasthenie. Modelle, Diagnose, Therapie und Förderung*. München, Basel: Reinhardt UTB.
- Landerl, K., Wimmer, H., Moser, E.. (1999). SLRT. *Salzburger Lese- und Rechtschreibtest. Verfahren zur Differentialdiagnose von Störungen des Lesens und Schreibens für die 1. bis 4. Schulstufe*. – Nachdruck der 1. Aufl.- Bern: Hans Huber.
- Mann, C., Oberländer, H., & Scheid, C. (2001). *LRS. Legasthenie. Prävention und Therapie*. Weinheim: Beltz.

LITERATURA

- Mantel, M. (1990). *Effizienter lernen, Wissen schneller aneignen – Speicherkapazität steigern – Kreativität verbessern – Kompaktwissen* (3. Aufl.). München: W. Heyne-Verlag.
- Marschik, M. & Klicpera, Ch. (1993). *Kinder lernen lesen und schreiben. Ein Ratgeber für Eltern und Lehrerinnen*. Dortmund: borgmann publishing.
- Matějček, Z. (1995) *Dyslexie – specifické poruchy učení*. 3.vyd. Praha : Jinočany H&H.
- Matějček, Z. & Vágnerová, M. (Ed.) *Sociální aspekty dyslexie*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum : Praha 2006.
- Michalová, Z. (2001) *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních*. Praha : Tobiáš.
- Otto, Ch. (2004). *LRS Teil I und Teil II. Förderung – Lesen – Schreiben – Lernen*. Zwettl: Waldviertler Lehrmittelverlag.
- Pokorná, V. (2001) *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. roz. vyd. Praha : Portál.
- Reid, G. (2004). *Dyslexia: A Complete Guide for Parents*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Rosenkötter, H. (1997). *Neuropsychologische Behandlung der Legasthenie*. Weinheim: Psychologie Verlags Union.
- Rosenkötter, H. (2003). *Auditive Wahrnehmungsstörungen*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Sellin, K. (2004). *Wenn Kinder mit LRS Fremdsprachen lernen*. München: Reinhardt Verlag.
- Schulte-Körne, G. (2004). *Elternratgeber Legasthenie*. München: Knaur.
- Schwinghammer, H. (1999). *Legasthenie – So helfe ich meinem Kind*. Augsburg: Weltbildbuchverlag.
- Smythe, I. & Everatt, J. (2002). Dyslexia and the multilingual child - Policy into practice. *Topics in Language Disorders*. Vol 22, 71-80.
- Smythe, I., Everatt, J., & Salter, R. (2004). *International Book of Dyslexia. A cross language comparison and practice guide*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Soremba, E. M. (1995). *Legasthenie muss kein Schicksal sein. Was Eltern tun können, um ihren Kindern zu helfen* (3. Aufl.). Freiburg im Breisgau: Herder.
- Steirischer Landesverband Legasthenie (STLL). *Empfehlungen für PädagogInnen und Eltern*. Folder. Graz: Leykam.

LITERATURA

Strnadová, I. Širší slovní hodnocení u žáků se specifickými poruchami učení (SPU) na 1.stupni. s. 17 – 19. In Stará, J. a kol. autorů *Slovní hodnocení na 1. stupni ZŠ. Návodů a rady, jak vypracovat slovní hodnocení*. Raabe : Praha, 2006.

Strnadová, I. (2006) Zdroje stresu v rodinách dětí s dyslexií a jejich zvládání. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, Vol. 40, No 4, 2005, s.309 - 324.

Tacke, G. (1998). *Lese- Rechtschreibschwäche. Diagnose, Ursachen, Fördermöglichkeiten. Materialien Grundschule GS 3*. Stuttgart: Landesinstitut für Erziehung und Unterricht.

Tacke, G. (2000). *Informationen zur Lese- Rechtschreibschwäche*. Website: <http://www.oberschulamtsuttgart.de/beratung/psychol/material/LRSInternet/LRSInternet.htm>

Warnke, A., Hemminger, U., & Plume, E. (2004). *Ratgeber Lese-Rechtschreibstörungen*. Göttingen: Hogrefe Verlag.

Weigt, R. (1994). *Lesen und Schreiben lernen kann jeder? Methodische Hilfen bei LRS*. Berlin: Luchterhand.

Zelinková, O. (2003) *Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. Praha : Portál.

LITERATURA A POMŮCKY PRO DĚTI S SPU

Anglický NÁPADníček – Hurtová, Strnadová, Šigutová, Oxford University Press

Barevná abeceda – Michalová

Barevná pravidla – Michalová, PPP-Knihy

Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení – Pokorná, ANSA, PPP-KNIHY

Cvičení pro dyslektiky I. - Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek – Zelinková, ANSA, nakl. DYS,

Cvičení pro dyslektiky II. - Rozlišování dy-di, ty-ti, ny-ni, sykavek – Zelinková, ANSA, nakl. DYS,

Cvičení pro dyslektiky III. - Cvičení sluchové analýzy a syntézy – Zelinková, ANSA, nakl. DYS,

Cvičení pro dyslektiky IV. - Rozlišování b-p-d – Zelinková, ANSA, nakl. DYS

Cvičení pro dyslektiky V. – Čtenářské tabulky – Zelinková, ANSA, nakl. DYS

Cvičení pro dyslektiky VI. – Cvičení pravo-levé orientace – Zelinková, ANSA

Čí jsou písmena - Synek, ANSA

Čítanka pro dyslektiky I (pro 2.-4. roč.), ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čítanka pro dyslektiky II (pro 4.-5. roč.), ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čítanka pro dyslektiky III (pro 6.-7. roč.), ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čítanka pro dyslektiky IV (pro 8.-9. roč.), ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čteme a počítáme s počítačem, nakl. DYS

Čtenářské tabulky I, základní soubor – Novák, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čtenářské tabulky II, rozšiřující soubor – Novák, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Čtení, to nic není, FI BLUG

Čtení, to je pro nás pobavení, FI BLUG

Čteme si ve 2. ročníku, FI BLUG

Čtení mě baví I - Zachráněné vrány, Myš a lev– Zelinková, ANSA, nakl. DYS, PPP-KNIHY

Čtení mě baví II - První přelet Atlantiku, Sen o létání - Zelinková, ANSA, nakl. DYS, PPP-KNIHY

Dyslexie. Texty a hry pro děti s dyslexií – Černá, Strnadová, Fragment

Hrajeme si s písmeny - rozlišování hlásek – Zelinková, ANSA, nakl. DYS, PPP-KNIHY

Hry s písmeny a slabikami – Michalová

Hry s písmeny aneb hrajeme si při čtení – Michalová, PPP-KNIHY

Jak poznáme sklony k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii - ANSA

Když dětem nejde čtení 1 – Emmerlingová, prac. listy, čtení otevř. slabik, PPP-KNIHY

Když dětem nejde čtení 2 – Emmerlingová, prac. listy, čtení uzavř. slabik, PPP-KNIHY

Koncentrace pozornosti – Rezková a kol., nakl. DYS, PPP-KNIHY

LITERATURA A POMŮCKY PRO DĚTI S SPU

Metody hodnocení a tolerance dětí se specifickými poruchami učení – Jucovičová, Žáčková, PPP-KNIHY

Metody práce s dětmi s LMD – Jucovičová, Žáčková, PPP-KNIHY

Metody práce při úpravě poruch učení u dětí 2. r. ZŠ – Kubická, ANSA, PPP-KNIHY

Metody práce při úpravě poruch učení u dětí 2. r. ZŠ – Kubická ANSA

My body – Zelinková, ANSA, nakl. DYS

Nejčastější poruchy chování – Train, PPP-KNIHY

Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole – Riefová, PPP-KNIHY

Nešikovné dítě – Kirbyová, PPP-KNIHY

Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program – Zelinková, PPP-KNIHY

Pexeso s písmeny (velká a malá písmena tiskací i psací) – Michalová

Děti se speciálními potřebami v běžné škole – Muller, PPP-KNIHY

Hrajeme si s písmeny – rozlišování hlásek – Zelinková, ANSA, nakl. DYS, PPP-KNIHY

Hry s písmeny a slabikami – Michalová

Hry s písmeny aneb hrajeme si při čtení – Michalová, PPP-KNIHY

Jak poznáme sklony k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii, ANSA

Když dětem nejde čtení 1 – Emmerlingová, prac. listy, čtení otevř. slabik, PPP-KNIHY

Když dětem nejde čtení 2 – Emmerlingová, prac. listy, čtení uzavř. slabik, PPP-KNIHY

Koncentrace pozornosti – Rezková a kol., nakl. DYS, PPP-KNIHY

Metody hodnocení a tolerance dětí se specifickými poruchami učení – Jucovičová, Žáčková, PPP-KNIHY

Metody práce s dětmi s LMD – Jucovičová, Žáčková, PPP-KNIHY

Metody práce při úpravě poruch učení u dětí 2. r. ZŠ – Kubická, ANSA, PPP-KNIHY

My body – Zelinková, ANSA, nakl. DYS

Nejčastější poruchy chování – Train, PPP-KNIHY

Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole – Riefová, PPP-KNIHY

Nešikovné dítě – Kirbyová, PPP-KNIHY

Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program – Zelinková, PPP-KNIHY

Pexeso s písmeny (velká a malá písmena tiskací i psací) – Michalová

Příklady samostatné práce žáků při odstraňování vývojových poruch učení - 4. ročník - Kuchařová, ANSA, PPP-KNIHY

Relaxace nejen pro děti s LMD – Žáčková, Jucovičová, PPP-KNIHY

Rozvoj vnímání a poznávání – Pokorná, PPP-KNIHY

Sborníky Specifické poruchy učení a chování (1995 - 2000) - nakl. DYS

Shody a rozdíly (pracovní listy pro rozvoj zrakového vnímání) ANSA, nakl. DYS, PPP-KNIHY

Slabika – Zelinková (slabiky na kartičkách), PPP-KNIHY

Soubor slabik – Zelinková, ANSA, nakl. DYS, nakl. Tobíáš

Specifické poruchy učení na 2. st. ZŠ – Jucovičová a kol., metodika PPP-KNIHY

LITERATURA A POMŮCKY PRO DĚTI S SPV

Šimonovy pracovní listy 5 – Pilařová, ANSA

Školská integrace dětí s postižením – Michalík, PPP-KNIHY

Tabulka k nácviku postřehování otevřených slabik s okénkem k postřehování – Michalová, PPP-KNIHY

Tabulka k nácviku postřehování uzavřených slabik s okénkem k postřehování – Michalová, PPP-KNIHY

Test rizika poruch učení a psaní pro rané školáky – Švancarová, ANSA, PPP-KNIHY

Učíme se číst s porozuměním – Šup, pro žáky 2.-5. roč., PPP-KNIHY

Učíme se číst s porozuměním pro 5. roč. ZŠ – Šup, PPP-KNIHY

Základy čtení I. (1.-2.r.) – Michalová, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Základy čtení II (2.-3.r.) – Michalová, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Plastiková čtecí okénka zelené barvy – ANSA, Michalová, PPP-KNIHY

Plastiková čtecí záložka zelené barvy i pro starší děti s obtížemi ve čtení – Michalová

Soubor slabik – Zelinková, ANSA, nakl. DYS, nakl. Tobiáš

Specifické poruchy učení na 2. stupni ZŠ a SŠ – Michalová, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Specifické poruchy učení na 2. st. ZŠ – Jucovičová a kol., metodika, PPP-KNIHY

Šimonovy pracovní listy 5 – Pilařová, ANSA

Školská integrace dětí s postižením – Michalík, PPP-KNIHY

Tabulka k nácviku postřehování otevřených slabik s okénkem k postřehování – Michalová, PPP-KNIHY

Tabulka k nácviku postřehování uzavřených slabik s okénkem k postřehování – Michalová, PPP-KNIHY

Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování – Pokorná, PPP-KNIHY

Test rizika poruch učení a psaní pro rané školáky – Švancarová, ANSA, PPP-KNIHY

Učíme se číst s porozuměním – Šup, pro žáky 2.-5. roč., PPP-KNIHY

Učíme se číst s porozuměním pro 5. roč. ZŠ – Šup, PPP-KNIHY

Základy čtení I. (1.-2.r.) – Michalová, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Základy čtení II (2.-3.r.) – Michalová, ANSA, nakl. Tobiáš, PPP-KNIHY

Plastiková čtecí okénka zelené barvy – ANSA, Michalová, PPP-KNIHY

Plastiková čtecí záložka zelené barvy i pro starší děti s obtížemi ve čtení – Michalová

Grafomotorika

Čáry máry I (pracovní sešit pro rozvoj grafomotoriky) – ANSA, nakl. Tobiáš

Čáry máry II (pracovní sešit pro rozvoj grafomotoriky) – ANSA, nakl. Tobiáš

Grafomotorika pro děti předškolního věku – Looseová, PPP-KNIHY

Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní – Looseová, PPP-KNIHY

Psaní jako hraní 1. díl – Linc, PPP-KNIHY

Psaní jako hraní 2. díl – Linc, PPP-KNIHY

PRODEJNÝ ODBORNÝCH PUBLIKACÍ - KONTAKTY

ANSA

Prodejna učebnic a odborné literatury, elektronický obchod

www.ansa.cz

Michalová Zdeňka, Mgr. Ph.D.

Na Ostrově 7

266 01 Beroun 3

tel. 311621979

Nakladatelství DYS – Olga Zelinková

Svatoslavova 17

10 00 Praha 4 – Nusle

Nakladatelství Tobiáš

Kobzinové 3119

580 01 Havlíčkův Brod

tel./fax: 569425677

www.tobias-ucebnice.cz

tobias@tobias-ucebnice.cz

Agentura STROM

Dolomitová 8

159 00 Praha 5

tel./fax 257940236

agentura.strom@volny.cz

Nakladatelství Fortuna

www.fortuna.cz

FI BLUG

www.sssbrno.cz

Nakladatelství FRAGMENT

Radiová 1

102 27 Praha 10 – Hostivař

tel./fax: 267008272, 267008273

www.fragment.cz

Nakladatelství Nová škola

Nám. SNP 9

613 00 Brno

tel. 545222286

tel./fax 548221247

List of Authors

Austria

<i>INSTITUTION-NAME</i>	<i>E-MAIL ADDRESS</i>	<i>WEBSITE</i>
<i>Pädagogische Akademie des Bundes in der Steiermark</i>	<i>Teacher Training College</i>	www.phgraz.at office@phgraz.at
Posch Hermine, Mag.	Hermine.Posch@at	
Reinsberger Elisa	elisa.reinsberger@schule.at	
Unterleitner Inge, Mag. Dr.	Inge.unterleitner@gmx.at	

<i>Karl-Franzens-University Graz</i>	<i>University of Graz, Department of Linguistics</i>	http://www.gewi.uni-graz.at/ling/
Edtstadler Konstanze	konstanze.edtstadler@edu.uni-graz.at	
Gadler Hanspeter, a.o. Univ. Prof. Dr.	hanspeter.gadler@uni-graz.at	

<i>STLL (Steirischer Landesverband Legasthenie)</i>	<i>Parents Association</i>	http://www.legasthenie-stll.com/
Glatz Renate, Dipl. Päd.	renate.glatz@aon.at	
Pratter Karin, Mag.	karin.pratter@chello.at	
Rostek Elke	elke.rostek@tugraz.at	
Rouschal Petra	rouschal@yahoo.de	

<i>ARKUS (Arbeitskreis Kind und Schule)</i>	<i>Parents Association</i>	www.arkus-lienz.at
Lindsberger Gudrun	arkus@aon.at	
Neumayr Elisabeth	e.neumayr@zt-gis.at	
White Karen	k.white@utanet.at	

Germany

<i>Sozialpädiatrisches Zentrum, Klinikum Ludwigsburg</i>	<i>Center for Child Neurology and Developmental Medicine</i>	www.kliniken-lubi.de
Rosenkötter Henning, Dr.	henning.rosenkoetter@kliniken-lb.de	
Tacke Gero, Dr.	Gero.Tacke@Main-Tauber-Kreis.de	

PIK (Praxis für Integrative Kindertherapie)	PIK (Center for integrative child therapy)	
Dinse Petra	petradinse@t-online.de	
Erdmann Christa		
Otto Christel; Dr.		

Luxembourg

DYSPTEL	Dyslexia and Special Education Needs	http://www.dyspel.org
Claes Raymond	raymond@dyspel.org rclaes@pt.lu	http://www.dyspel.org/dypatec
Weber Mathilde	tweber1@pt.lu	

Poland

Polish Dyslexia Association	Parents Association	http://dysleksja.univ.gda.pl/
Bogdanowicz Marta, Prof. Dr.	marta.bogdanowicz@wp.pl psymbg@univ.gda.pl	
Kasica - Nowakowska Alicja	alicja.kasica@gmail.com	
Petrus Paulina	petrusp@poczta.pl	
Bogdanowicz Katarzyna	kasiabogdanowicz@poczta.onet.pl	

Czech Republic

Charles University in Prague		
Strnadova Iva, Dr.	iva.strnadova2@seznam.cz iva.strnadova@pedf.cuni.cz	
Cerna Marie, Doc. PhDr.	marie.cerna@pedf.cuni.cz	
Novakova Helena, Dr.	hmk@seznam.cz	

United Kingdom

Dyslexia North West	Red Rose School	www.redroseschool.co.uk
Lannen Colin	redroseschool@btopenworld.com	
Lannen Sionah, Dr.		www.dyslexiacentre.org
Reid Gavin, Dr.	gavinr@education.ed.ac.uk	

Malta		
SpLD Service Malta	Special Learning Difficulties Service	
Xuereb Chrisitine	christine.xuereb@gov.mt	
Cardona Kevin	Kevin.cardona@educ.gov.mt	

Turkey		
Canakkale Onsekiz Mart University Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.B.D. Anafartalar Kampüsü, 17100 Canakkale	University of Canakkale	www.comu.edu.tr
Sahin Taskin Cigdem	csahin@comu.edu.tr	

Göztepe Halil İbrahim Türkkân İlköğretim Okulu Yumurtacı Abdi Bey sok. No.53, Kadıköy 34720 İstanbul	Special School for Children with Dyslexia and other Learning Difficulties	
Isman Seyda	s_isman@hotmail.com	
Erdgony Hatice	haterdo@yahoo.com	

Illustrations from '1 Million de Cliparts ' – Copyright Micro Application (France).

DYPATEC-Project: Participating Institutions

çanakkale
onsekiz mart
üniversitesi

9 788072 903085